

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖУЮ

ЗАТВЕРДЖЕНО Рішення методичної ради
університету 27 серпня 2025 року, протокол
№ 1.

Перша проректорка, голова методичної
ради університету, кандидатка наук з
державного управління, доцентка

_____ Ірина КОВТУН

_____ 2025 року

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
навчальної дисципліни
«ПРАВОВА ОХОРОНА ЗЕМЕЛЬ»
для підготовки фахівців на другому рівні вищої освіти Магістра
за спеціальністю D8 Право
галузі знань D Бізнес, адміністрування та право**

м. Хмельницький 2025

РОЗРОБНИК:

Доцентка кафедри трудового,
земельного та господарського права,
кандидатка юридичних наук, доцентка
26 серпня 2025 року

Анна МІСІНКЕВИЧ

СХВАЛЕНО:

Рішення кафедри трудового, земельного та господарського права
26 серпня 2026 року, протокол №1

Завідувач кафедри, доктор юридичних наук,
професор
26 серпня 2025 року

Іван КОСТЯШКІН

Декан юридичного факультету,
кандидат юридичних наук, доцент
26 серпня 2025 року

Віктор ЗАХАРЧУК

ПОГОДЖЕНО

Рішення методичної ради університету
27 серпня 2025 року, протокол №1

Голова методичної ради університету,
кандидатка наук з державного управління,
доцентка
_____ 2025 року

Ірина КОВТУН

Обліковий обсяг 2,9 ум. др. арк.

ЗМІСТ

		Стор.
1.	Структура вивчення навчальної дисципліни	3
1.1.	Тематичний план навчальної дисципліни	4
1.2.	Лекції	6
1.3.	Семінарські (практичні, лабораторні) заняття	9
1.4.	Самостійна робота студентів	36
1.5.	Індивідуальні завдання	37
1.6.	Підсумковий контроль	39
2.	Схема нарахування балів	41
3.	Рекомендовані джерела	43
4.	Інформаційні ресурси в Інтернеті	52

1. Структура вивчення навчальної дисципліни

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ те- ми	Назва теми	Кількість годин											
		Денна форма навчання						Заочна форма навчання					
		Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
			Лекції	Сем. (прак.)	Лабор.	Ін.зав.	СРС		Лекції	Сем. (прак.)	Лабор.	Ін.зав.	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	1 1	1 2	1 3	14
1.	Проблеми правового забезпечення рекультивациі земель в Україні		2	2	-	-	7		2	2	-	-	9
2.	Актуальні проблеми правового регулювання меліорації земель в Україні		2	2	-	-	7		2	2	-	-	9
3.	Актуальні проблеми правового регулювання консервації земель в Україні		2	2	-	-	7		2	2			9
4.	Правові проблеми використання та охорони земель сільськогосподарського призначення та ведення агробізнесу в Україні		2	2	-	-	8		2	-	-	-	9
5.	Правові проблеми функціонування агрохолдингів в Україні		2	2	-	-	8		2	-	-	-	10

6.	Правові проблеми органічного виробництва сільськогосподарської продукції в Україні		2	2	-	-	7		-	-	-	-	10
7.	Правові проблеми діяльності аграрних кластерів та агроіндустріальних парків в Україні		2	-	-	-	8		-	-	-	-	10
8.	Правові проблеми договірних відносин у сільському господарстві відповідно до вимог СОТ та євроінтеграції України в ЄС		2	2	-	-	8		-	-	-	-	10
Всього годин :		90	16	14	-	-	60	90	8	6	-	-	76

1.2. Лекції

№ з/п	Назва і план теми	Кількість Годин
1	2	3
1.	Тема 1. Проблеми правового забезпечення рекультивації земель в Україні	2
1.1.	Поняття рекультивації, як юридичної категорії та її законодавче забезпечення.	
1.2.	Об'єктний та суб'єктний склад рекультиваційних правовідносин.	
1.3.	Правові підстави та умови рекультиваційних правовідносин.	
1.4.	Правова процедура оформлення документів на рекультивацію земель. Правові підстави припинення земельно-рекультиваційних правовідносин.	
1.5.	Правові особливості проведення рекультивації земель в Україні період відбудови. Підписання міжнародної угоди між США та Україною щодо видобутку корисних копалин та інвестиційний механізм щодо відновлення земель шляхом проведення рекультивації.	
1.5.	Правові наслідки нераціонального використання земель та не проведення рекультивації. Юридична відповідальність. Відшкодування втрат сільськогосподарського та лісгосподарського виробництва.	
2.	Тема 2. Актуальні проблеми правового регулювання меліорації земель в Україні	2
2.1.	Поняття меліорації земель, як юридичної категорії та законодавче забезпечення меліорації земель в Україні. Державні програми підтримки здійснення меліорації на землях сільськогосподарського призначення.	
2.2.	Правова процедура здійснення меліорації на землях сільськогосподарського призначення.	
2.3.	Основні правові проблеми здійснення фінансування меліорації на землях сільськогосподарського призначення в Україні.	
2.4.	Юридична відповідальність за правопорушення у сфері меліорації земель сільськогосподарського призначення.	
3.	Тема 3. Актуальні проблеми правового регулювання консервації земель в Україні	2
3.1.	Поняття консервації земель, як юридичної категорії та її законодавче забезпечення.	
3.2.	Правові особливості здійснення консервації деградованих, малопродуктивних та техногенно забруднених земель. Правова процедура проведення консервації земель.	
3.3.	Фінансово-правові аспекти консервації земель.	
4.	Тема 4 Правові проблеми використання та охорони земель сільськогосподарського призначення та ведення агробізнесу в Україні	2
4.1.	Правові особливості права власності та права користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення для ведення агробізнесу.	
4.2.		

4.3.	Правові проблеми розмінування земель сільськогосподарського призначення.	
4.4.	Правові особливості оформлення землепорядної документації на землях сільськогосподарського призначення для ведення агробізнесу.	
	Правові особливості оподаткування сільськогосподарських підприємств та сільськогосподарських земель.	
5.	Тема 5. Правові проблеми функціонування агрохолдингів в Україні	2
5.1.	Правові особливості поняття агрохолдинів за законодавством України.	
5.2.	Правові проблеми законодавчого забезпечення діяльності агрохолдингів в Україні.	
5.3.	Правові особливості створення та функціонування агрохолдингів в Україні	
5.4.	Правові особливості користування землями сільськогосподарського призначення агрохолдинговими компаніями в умовах функціонування ринку земель.	
6.	Тема 6. Правові проблеми органічного виробництва сільськогосподарської продукції в Україні	2
6.1.	Правові проблеми законодавчого забезпечення виробництва сільськогосподарської органічної продукції в Україні.	
6.2.	Правові проблеми забезпечення виробництва органічної продукції тваринництва в Україні.	
6.3.	Правові проблеми забезпечення виробництва органічної аквакультури в Україні.	
6.4.	Правові проблеми ведення державної аграрної політики щодо виробництва органічної сільськогосподарської продукції в Україні.	
7.	Тема 7. Правові проблеми діяльності аграрних кластерів та агроіндустріальних парків в Україні	2
7.1.	Правові особливості поняття аграрних кластеру та їх законодавче забезпечення.	
7.2.	Правові особливості діяльності кластерних об'єднань в АПК. Моделі кластерних об'єднань в АПК.	
7.3.	Правова природа агро індустріальних парків, їх законодавче забезпечення. Інвестиційна діяльність у розбудові агробізнесу в Україні шляхом створення та функціонування агроіндустріальних парків .	
8.	Тема 8. Правові проблеми договірних відносин у сільському господарстві відповідно до вимог СОТ та євроінтеграції України в ЄС	
8.1.	Правові проблеми збуту та реалізації сільськогосподарської продукції відповідно до вимог СОТ та ЄС. Нормативно-правове регулювання реалізації сільськогосподарської продукції відповідно до вимог СОТ та ЄС.	
8.2.	Правові засади тарифного регулювання експорту та імпорту сільськогосподарської продукції. Правове регулювання контролю	

8.3. 8.4.	за імпортом сільськогосподарської продукції. Правові особливості функціонування оптових аграрних ринків щодо збуту сільськогосподарської продукції. Правові особливості інвестиційної діяльності у сільському господарстві. Правова політика держави щодо розвитку інвестиційного клімату в АПК.	
-------------------------	---	--

1.3. Семінарські заняття

Семінарське заняття 1

Тема 1. Проблеми правового забезпечення рекультивації земель в Україні

Питання для усного опитування та дискусії

- 1.1. Поняття рекультивації, як юридичної категорії та її законодавче забезпечення.
- 1.2. Об'єктний та суб'єктний склад рекультиваційних правовідносин.
- 1.3. Правова процедура проведення рекультивації земель в Україні.
- 1.4. Правові особливості проведення рекультивації земель під час відбудови України. Підписання міжнародної угоди між США та Україною щодо видобутку корисних копалин: позитивні та негативні моменти в аспекті користування та відновлення таких земель.

Практичні завдання

Завдання 1.

У зв'язку з ліквідацією шахти „Переможна” в Краснодонському районі Луганської області відбулось значне загазування приповерхневого шару ґрунту та просідання поверхні, що призвело, в свою чергу, до надходження шахтних газів до житлових будинків мешканців села Малий Суходіл, розтріскування фундаментів стін та перекосу деяких будинків, господарських приміщень, а також до настання загрози їх руйнування.

Під час проведення ряду перевірок дотримання земельного законодавства з боку шахт „Луганська”, „Максимівська”, „Брянська” та деяких інших було виявлено наступне:

- згадані підприємства не беруть участі в розробці місцевих, регіональних та загальнодержавних програм поводження з відходами;
- не дотримуються проектні вимоги з боку дирекцій згаданих шахт;
- не передбачено у поточному році і рекультивації земель промислових майданчиків шахт, породних відвалів та їх озеленення.

Водночас моніторинг земель, зайнятих шахтами, що ліквідуються, здійснюється лише на шахтах ім. С.Тюленіна та „Донецька”, а на більшості з них відсутній контроль виконання робіт з відновлення стану земель з боку керівництва компанії „Укрвуглеструктуризація”.

Після чергових звернень жителів с. Малий Суходіл на загальних зборах жителів села було прийнято рішення про звернення до прокурора Луганської області з вимогою про притягнення винних у порушеннях осіб до кримінальної відповідальності. Вони вимагали від сільської ради здійснення землеохоронних та природоохоронних заходів, аби запобігти підтопленню територій та просіданню земної поверхні в зоні впливу гірничих робіт.

1. *Визначте коло суспільних правовідносин.*
2. *Чи є правомірними вимоги жителів с. Малий Суходіл?*
3. *Які органи державного регулювання та управління уповноважені здійснювати контроль у сфері використання та охорони земель у даному випадку?*
4. *Вирішити справу.*

Завдання 2.

З метою отримання статусу постраждалого внаслідок Чорнобильської катастрофи мешканець села Загір'я Хитрик О. вивіз із зони відчуження вантажівку радіаційно-забрудненого ґрунту і розсипав останній поблизу своєї садиби.

Надмірне радіоактивне забруднення земель було виявлено під час проведення моніторингу земель. Враховуючи дану обставину природоохоронний прокурор звернувся із заявою до місцевого суду з вимогою про конфіскацію земельної ділянки у державну

власність, як такої, що сприяла вчиненню правопорушення: в заяві прокурора було зазначено з'ясовані справжні обставини вчинку мешканця села Загір'я.

У відзиві на заяву прокурора гр. Хитрик О. зазначив, що нанесення ґрунту здійснювалося з метою проведення рекультивації земель.

1. *Визначте коло суспільних правовідносин.*
2. *Які порушення і ким були допущені у викладеній ситуації.*
3. *Яке рішення по справі має прийняти суд? Обґрунтувати рішення суду.*
4. *Вирішити справу.*

Завдання 3.

Гірничодобувне підприємство „Антрацит” запланувало розробку вугілля відкритим способом на належних йому земельних ділянках промисловості. До початку діяльності перед керівництвом підприємства постали такі питання:

1. що робити із гумусним шаром (чорнозем), який вкриває поклади вугілля?
2. чи можна продати цей чорнозем сільськогосподарським підприємствам за собівартістю робіт по його зняттю?
3. чи повинно підприємство по закінченні робіт з видобування вугілля проводити якісь заходи з охорони земель на кар'єрі, що утвориться? Якщо так, то які.
4. Які документи/дозволи тощо, визначені саме земельним законодавством, повинно мати підприємство для того, щоби розпочати роботи з видобування корисних копалин за викладених умов?

1. *Дайте відповіді на поставлені питання з посиланням на норми чинного законодавства.*

Завдання 4

Фермер Іван Безродний, обробляючи свою земельну ділянку, виявив, що на глибині 1 м на площі 3 га під землею знаходяться морські відкладення (ракушняк). На цьому місці він припинив розорювання земель та посів пшениці, і, знявши родючий шар ґрунту, почав виробляти будівельні матеріали (пиляти ракушняк). Через півроку прибуток від продажу ракушняку перевищив прибуток від введення сільського господарства.

Голова сільради звернувся до фермера з вимогою припинити видобування ракушняку, оскільки така діяльність не підпадає під ознаки сільськогосподарської. Фермер Іван Безродний зазначеної вимоги не виконав.

У червні виконком сільської ради прийняв рішення про накладення на фермера Івана Безродного штрафу за зайняття несільськогосподарськими видами діяльності та про вилучення земельної ділянки із покладами ракушняку.

Фермер оскаржив зазначене рішення до суду.

1. *Визначте коло суспільних правовідносин.*
2. *Чи правомірні дії фермера Івана Безродного?*
3. *Які повноваження органів місцевого самоврядування у сфері регулювання земельних правовідносин?*
4. *Чи відповідає вимогам чинного законодавства рішення виконкому сільської ради?*
5. *Яке рішення має прийняти суд?*
6. *Вирішіть справу.*

Завдання 5

Фахівцями державної екологічної інспекції в Миколаївській області за вимогою Миколаївської міжрайонної природоохоронної прокуратури, в серпні 2019 року проведено перевірку дотримання вимог природоохоронного законодавства в діяльності приватного підприємця Краснобаєва В. О.

В ході перевірки встановлено, що у липні-серпні поточного року всупереч вимогам ст.125 Земельного кодексу України, Краснобаєв В.О., незаконно (на підставі не передбаченого земельним законодавством договору резервування земельної ділянки № 661 від 19.10.2018 року) самовільно зайняв земельну ділянку площею 5500 кв. м по вул. Івана Франка, 2 в м. Миколаєві, чим спричинив значну шкоду власнику земельної ділянки та почав незаконно видобувати на цій земельній ділянці мідь.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 800 від 09 вересня 2020 р "Про внесення змін до Методики визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу", шкода, завдана землевласнику становить 85 609,87грн.

Враховуючи, що в матеріалах перевірки наявні достатні дані, які вказують на вміст в діях ПП Краснобаєва В.О. ознак злочину, передбаченого ч. 1 ст. 197-1 КК України, керуючись ст. 94, 98, 112 КПКУ України, природоохоронний прокурор постановив порушити кримінальну справу за фактом самовільного зайняття земельної ділянки ПП Краснобаєвим В.О., яким завдано значної шкоди землевласнику, за ознаками злочину, передбаченого ч. 1 ст. 197-1 КК України.

Окрім цього власник земельної ділянки звернувся до суду з позовною вимогою до ПП Краснобаєва В.О. щоб той провів на земельній ділянці рекультивацію землі у зв'язку з незаконним видобутком корисних копалин.

1. *Визначте коло правовідносин.*
2. *Які види юридичної відповідальності тут виникають?*
3. *За яких підстав надається земельна ділянка для видобутку корисних копалин?*
4. *Які функції державного управління реалізуються суб'єктами цих правовідносин?*
5. *Чи правильні дії прокурора? Вирішіть справу?*

Завдання 6

ВАТ "Цегельний завод "Будматеріал" уклало із громадянами – власниками земельних ділянок сільськогосподарського призначення, виділених в рахунок земельних часток (паїв), договори оренди цих ділянок для видобування глини, необхідної для виробництва цегли. Договорами передбачалося, що по закінченню терміну оренди орендар зобов'язується провести рекультивацію порушених земель і повернути їх у стані, не гіршому порівняно із тим, в якому ділянки були передані в користування.

Районна філія Центру державного земельного кадастру відмовила у державній реєстрації договорів оренди землі, посилаючись на те, що сторони порушили порядок зміни цільового призначення земельної ділянки.

Дії філії Центру ДЗК орендар оскаржив до адміністративного суду.

Адміністративний суд повернув позовну заяву без розгляду, вважаючи, що справа адміністративному суду не підсудна. Ухвала адміністративного суду була оскаржена позивачем до апеляційного адміністративного суду.

1. *Визначте коло суспільних правовідносин.*
2. *Який суд повинен розглядати справу?*

3. Чи підлягає позов задоволенню?
4. Як вирішити справу?

Завдання 7

Державний екологічний інспектор встановив, що з території танкового полігону військової частини А 2331, яка дислокується на території даного району, автомашини систематично вивозять пісок.

Під час перевірки, яка проводилася на території полігону виявили екскаватори і близько десяти автомобілів, які завантажувалися піском. Загальний огляд території показав, що у результаті самовільної розробки піщаного родовища порушено вже більше двох гектарів землі. Командир військової частини був відсутній і складені інспекторами акт і припис про нецільове використання земель та припинення розробки родовища піску ніхто з присутніх не підписав. Так само не були пред"явлені і документи на розробку родовища.

Керівництву військової частини було зроблено припис про припинення нецільового використання земель, припинення розробки родовища та про рекультивацію порушених земель. Усі документи та акт про виявлене порушення були передані у військову прокуратуру для подальшого провадження. Представники командування військової частини у прокуратурі пояснили, що підстав для юридичної відповідальності немає, оскільки полігон вже давно не використовується за призначенням, а пісок добувається для потреб, пов'язаних з господарською діяльністю, на що є письмовий дозвіл начальника штабу округу сухопутних військ. Усі документи, складені державними інспекторами, на їх думку, не мають юридичної сили, оскільки ці землі знаходяться у повному віданні Міністерства Оборони.

1. *Визначте коло суспільних правовідносин.*
2. *Чи є правомірною діяльність по видобуванню піску на території полігону?*
3. *Чи заслуговують на увагу пояснення командування військової частини?*
4. *Як здійснюється державний контроль за використанням та охороною земель на землях оборони?*
5. *Яке рішення має прийняти військова прокуратура?*
6. *Вирішіть справу.*

Завдання 8

Для відновлення ґрунтового покриву та продуктивності земель сільськогосподарське підприємство провадило зняття та нанесення родючого шару ґрунту на зазначені землі. При перевірці проведених робіт було виявлено, що частину ґрунтової маси було вивезено за кордон та означеним сільськогосподарським підприємством не було отримано дозволу на зняття поверхневого родючого шару ґрунту.

1. *Визначте коло суспільних правовідносин.*
2. *Укажіть особливість правової охорони ґрунтів.*
3. *Визначте порядок проведення рекультивації земель.*
4. *Чи законні дії сільськогосподарського підприємства?*
5. *Визначте вид юридичної відповідальності.*
6. *Як обраховується розмір шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельних , використання земель не за цільовим призначенням, зняття родючого шару ґрунту без спеціального дозволу?*

Завдання 9

Проведеною територіальним органом Державної екологічної інспекції України перевіркою встановлено, що у 2018 р. рішенням сесії сільської ради села Барвінкове Дніпровського району було змінено цільове призначення земельних ділянок загальною площею 700 га з категорії земель сільськогосподарського призначення на категорію земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення. Зазначені земельні площі передано у використання «Харківпромбуд» для розміщення основних виробничих приміщень та складів. Одночасно із цим сільська рада також прийняла рішення, яким зобов'язала КП «Харківпромбуд» відшкодувати втрати сільськогосподарського виробництва в сумі 200 тис. грн, які, однак, відшкодовані не були. Невиконання рішення сільради директор КП пояснив, тим, що чинне земельне законодавство звільняє підприємства публічної форми власності від відшкодування.

1. *Визначте коло суспільних правовідносин.*
2. *Чи можна землі сільськогосподарського призначення переводити в категорію земель промисловості, транспорту, зв'язку та оборони?*
3. *Як чинним законодавством відшкодовуються втрати на сільськогосподарське та лісгосподарське виробництво?*
4. *Вирішіть справу?*

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: рекультивація, об'єкти рекультивації, суб'єкти рекультивації, підстави рекультивації, умови рекультивації, основні нормативно-правові акти з рекультивації земель, методика відшкодування шкоди щодо незаконного зняття родючого шару ґрунту, рекультивація земель під час відбудови, міжнародна угода про видобуток корисних копалин укладена між Україною та США.

- **З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:** повноваження органів державної влади з питань рекультивації;
- становлення інституту рекультивації;
- законодавче забезпечення рекультивації земель;
- основні права та обов'язки суб'єктів рекультиваційних правовідносин;
- нормування та стандартизація як основоположний захід проведення рекультивації.
- особливості проведення рекультивації земель в період відбудови.
- вплив міжнародної угоди про видобуток корисних копалин, підписаної між Україною та США.

Семінарське заняття 2

Тема 2. Актуальні проблеми правового регулювання меліорації земель в Україні

Питання для усного опитування та дискусії

- 2.1. Поняття меліорації земель, як юридичної категорії та законодавче забезпечення меліорації земель в Україні. Державна програма підтримки меліорованих земель в Україні.
- 2.2. Правова процедура здійснення меліорації на землях сільськогосподарського призначення та її правова процедура фінансування

Практичні завдання

Завдання 1.

ТОВ „Кактус” збудувало і ввело в дію на належних йому земельних ділянках дренажну систему, призначену для пониження рівня ґрунтових вод.

Внаслідок цього в мешканців прилеглих територій зникла в колодязях вода та почали всихати дерева на земельних ділянках. На скарги мешканців керівництво товариства відповіло, що роботи проводяться в рамках комплексу заходів з охорони земель відповідно до затвердженого ними проекту підвищення якості земель та упередження їх підтоплення та заболочування, який розроблено фахівцями підприємства.

Декілька мешканців сусіднього села звернулися із скаргами на дії ТОВ до обласного управління Мінприроди України.

1. *Визначте коло суспільних правовідносин.*
2. *Дайте оцінку діям ТОВ „Кактус”.*
3. *Якими повинні бути дії обласного управління Мінприроди України в описаній ситуації?*

Завдання 2.

Рішенням Херсонської обласної ради було затверджено Програму гідротехнічної меліорації земель області на період до 2019 р. Зокрема, програмою передбачено здійснення відповідної меліорації земель державної і комунальної власності безкоштовно, за рахунок коштів відповідних сільських, селищних та міських бюджетів, а земель приватної власності – за плату, незалежно від бажання власника. Територіальному органу Держводагенства України було доручено організувати виконання Програми.

Прокурор області оскаржив рішення обласної ради, вказавши, що воно не відповідає чинному законодавству України в частині визначення виконавця меліоративних робіт, підстав їх проведення та джерел фінансування.

Обласна рада протест відхилила, внаслідок чого прокурор оскаржив її рішення до суду.

Визначити види правовідносин, які виникли.

Який порядок проведення меліорації земель та меліоративних заходів передбачено чинним законодавством?

Надати правову оцінку позицій обласної ради та прокурора.

Вирішити справу.

Завдання 3.

У листопаді 2019 р. Державна екологічна інспекція спільно з органами Міністерства розвитку громад та територій України здійснили перевірку стану земельної ділянки, наданої у приватну власність громадській організації “Подільські краєвиди” під індивідуальну забудову та обслуговування житлового будинку. Під час перевірки на окремих ділянках виявлено факти вирубки насаджень (сосни, осики та верби), активно здійснюється підготовка до проведення роботи з гідронамиву території.

За результатами перевірки видано припис директору громадської організації “Краєвид” Зам’ялову О.С. про суворе дотримання вимог земельного та екологічного законодавства, меж відведеної під гідронамив ділянки в зоні виконання робіт засобами гідромеханізації, недопущення змиву пально-мастильних матеріалів у водні об’єкти та пошкодження дерев, що зростають за межами зазначеної ділянки, в процесі проведення гідронамиву території.

У відповідь на це громадянин Зам'ялов О.С. звернувся до прокурора з вимогою скасувати припис як такий, що суперечить вимогам Земельного кодексу України в питаннях розмежування повноважень органів контролю, адже такі приписи, на його думку, мають право вносити лише органи Держгеокадастру України.

1. *Визначте коло суспільних правовідносин.*
2. *Які функції управління в галузі використання, охорони та відтворення земель згідно з чинним законодавством мають право здійснювати зазначені вище органи управління?*
3. *Яке рішення прийме прокурор?*
4. *Вирішити справу.*

Завдання 4.

В одному із сіл Хмельницького району Хмельницької області неподалік від школи розташований тваринницький комплекс фермерського господарства „Корівка”. В процесі господарювання, яке здійснювалось з порушенням вимог екологічного та земельного законодавства, наприкінці літа 2018 р. відходи тваринництва потрапили в ґрунтові води та джерела водопостачання великої кількості жителів села, відбулось забруднення стічними водами шкільної дослідної земельної ділянки.

Директор школи ініціював ряд звернень громадян зі скаргами до сільської Ради, районної державної адміністрації, санітарно-епідеміологічної станції та деяких інших органів, підготував та надіслав до місцевої районної газети „Прибузька зоря” відкритий лист до Президента України. У зверненнях селяни вимагали виконання взятих тваринницьким комплексом на себе зобов'язань по догляду за територією ферми, відшкодування заподіяних школі та мешканцям села збитків, припинення господарської діяльності в межах села фермерським господарством „Корівка”, а в листі до Президента України директор школи вимагав посилення контролю та розробки і прийняття загальнодержавної програми охорони земель селищ та сіл.

При проведенні перевірки дотримання вимог земельного, екологічного та санітарно-епідеміологічного законодавства встановлено, що ферма побудована з порушенням вимог будівельного законодавства, відсутні очисні споруди, не дотримуються вимоги щодо охорони земель і території, де вона розміщена. Органами прокуратури проти Голови фермерського господарства „Корівка” порушено кримінальну справу.

1. *Визначте коло суспільних правовідносин.*
2. *Чи є правомірними вимоги селян та директора школи?*
3. *Які органи контролю брали участь у проведенні зазначеної перевірки дотримання земельного законодавства та якими повноваженнями вони наділені?*
4. *Яка юридична природа зазначеного листа, хто уповноважений на нього реагувати і яким чином?*
5. *Вирішити справу.*

Завдання 5

Власники земельних ділянок в м. Києві звернулись із заявою до міськради, в якій зазначили, що внаслідок будівництва багатопверхових жилих будинків на суміжній території відбувається погіршення гідрологічного стану ґрунтів: підтоплення земель, відсутність стоку дощової води, сповзання ґрунтів на схилах тощо. Як було виявлено за результатами аналізу проектної документації на будівництво забудовник не проводив

геологічні вишукування стану земель, крім того на момент початку будівництва земельна ділянка в користування забудовникові надана ще не була.

В заяві ставилася вимога про відкликання дозволу на будівництво, зважаючи на те, що останнє порушує вимоги законодавства з охорони земель.

1. *Визначте коло суспільних правовідносин.*
2. *Чи є в діях забудовника склад правопорушення?*
3. *Яке рішення повинно бути прийнято радою?*
4. *Які способи захисту прав мешканців можуть бути використані в даному разі?*

Завдання 6

До Іванівської сільської ради звернулася мешканка села пенсіонерка Д., яка є власницею земельної ділянки площею 5 га, отриманої внаслідок виділення в натурі земельної частки (паю). Вона просила сільську раду прийняти у неї добровільну відмову від права власності на цю земельну ділянку, оскільки самостійно обробляти її не може, а якість ґрунтів настільки низька, що ніхто з підприємців в оренду землю брати не бажає. Районний же відділ субсидій вважав, що Д. від ділянки має прибуток, а тому відмовив в наданні допомоги. Виконком ради задовольнив прохання Д. і прийняв рішення про прийняття її добровільної відмови від права власності та зарахування означеної земельної ділянки до земель запасу сільськогосподарського призначення комунальної власності територіальної громади села.

Визначте коло суспільних правовідносин.

Дайте правову оцінку діям сторін.

Вирішіть справу.

Завдання 7

Прокуратурою Роздільнянського району Одеської області в порядку нагляду за додержанням і застосуванням законів проведено перевірку, в ході якої виявлено наступне.

З метою ефективного і раціонального використання землі фермеру Іларіонову А.П. рішенням Степанівської сільської Ради надано згоду на укладення договору оренди пасовищ із земель, які перебували в запасі та знаходились по руслу річки Кучурганка площею 49, 8 га строком на 49 років для ведення фермерського господарства. Невдовзі фермер Іларіонов А.П. та голова сільської ради Чернов В.С. уклали зазначений договір.

У процесі господарювання фермер у заплаві річки Кучурганка почав розорювати заплавні землі, здійснювати розчистку русла річки, викопувати впоперек її русла ставки, створювати паралельно руслу річки канали та гідротехнічні споруди з метою подальшого риборозведення. Зазначена діяльність проводилась без узгодження в органах земельних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища, без отримання дозволів, оформлення технічної документації та експертних оцінок.

Прокуратурою Роздільнянського району порушено кримінальну справу у відношенні посадових осіб Степанівської сільської ради, а прокурор району звернувся до суду з позовом про визнання договору оренди земельної ділянки недійсним.

1. *Визначте коло суспільних правовідносин.*

2. Які органи державного регулювання та управління уповноважені здійснювати розподіл та перерозподіл земель у даному випадку?
3. З чого складається процедура розподілу та перерозподілу земель?
4. Чи передбачено земельним законодавством узгодження описаних дій фермера з органами земельних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища, отримання дозволів та експертних висновків, оформлення технічної документації?
5. Вирішити справу.

Завдання 8

Київрада прийняла рішення про утворення Ландшафтного заказника місцевого значення „Острів Жуків”. Через деякий час нею ж було прийнято рішення про передачу частини заповідних земель для комерційного будівництва.

Прокурор м. Києва оскаржив даного рішення Київради посилаючись на порушення в ньому вимог до охорони водно-болотних угідь, як місця перебування перелітних птахів, а також рідкісних та зникаючих видів рослин.

В процесі розгляду справи судом з'ясувалося, що у рішенні про оголошення території природно-заповідного фонду відсутня вказівка на площу заповідних земель.

1. Визначте коло суспільних правовідносин.
2. Проаналізуйте викладену ситуацію на предмет дотримання норм законодавства про охорону земель.
3. Яке рішення повинно бути прийнято судом по справі?

Завдання 9

Сільська рада прийняла рішення, яким було вилучено для будівництва торгового центру земельні ділянки у землекористувачів Левченка (ділянка ріллі), Швидкого (частина присадибної ділянки), власника Косого (ділянка для ведення особистого селянського господарства). Даним рішенням вказаних осіб було зобов'язано звільнити земельні ділянки протягом місячного терміну. Заподіяні збитки наведеним особам постановлено відшкодувати виходячи з нормативної оцінки вилучених земельних ділянок.

Отримавши таке рішення, мешканці звернулися до Вас із проханням надати консультацію з приводу законності дії ради, враховуючи той факт, що про вилучення земельних ділянок раніше вони не попереджалися.

1. Визначте коло суспільних правовідносин.
2. Який порядок вилучення земельних ділянок для суспільних потреб?
3. Проаналізуйте дії ради.
4. Яким чином можна захистити права землекористувачів та власника?

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: меліорація, гідротехнічна меліорація, хімічна меліорація, агролісотехнічна меліорація, агротехнічна меліорація.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- правове регулювання гідротехнічної меліорації земель сільськогосподарського призначення в Україні;
- правові особливості державної підтримки проведення меліорації земель в Україні;

- правове забезпечення хімічної меліорації земель сільськогосподарського призначення в Україні;
- правові засади агролісотехнічної меліорації земель сільськогосподарського призначення в Україні;
- правове регулювання проведення культуртехнічної та агротехнічної меліорації земель сільськогосподарського призначення в Україні.

Семінарське заняття 3

Тема 3 Актуальні проблеми правового регулювання консервації земель в Україні

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття консервації земель, як юридичної категорії та її законодавче забезпечення.
2. Правові особливості здійснення консервації деградованих, малопродуктивних та техногенно забруднених земель. Правова процедура проведення консервації земель.

Практичні завдання

Завдання 1.

На фермера Ярового державним інспектором з охорони навколишнього природного середовища, при перевірці додержання норм земельного законодавства, було накладено штраф за використання для посіву техногенно забруднених земель, що знаходяться у стані консервації.

Накладення штрафу фермер оскаржив до суду, зазначивши, що приватизував земельну ділянку рік тому і за час її використання не забруднював останню. Крім того, з моменту приватизації земельної ділянки жодних рішень про консервацію земель не приймалося – це могло мати місце тільки до набуття ним земельної ділянки у власність.

Відтак, до процесу судом було залучено міську раду, за рішенням якої земельна ділянка була передана у власність фермеру.

1. *Визначте коло суспільних правовідносин.*
2. *Розкрийте зміст порядку консервації земель.*
3. *Проаналізуйте законність дій інспектора, фермера, ради.*
4. *Яке рішення по справі повинен винести суд?*

Завдання 2.

Регіональною програмою охорони земель Рівненської обл. було передбачено виділення коштів на проведення консервації та поліпшення стану земель області.

Керуючись даним документом, з метою освоєння передбачених програмою коштів, районна рада Сарненського району прийняла рішення про консервацію земель фермерського господарства гр. Кругляка, оскільки діяльність останнього є збитковою, і до того ж призводить до збільшення поголів'я птахів, котрі харчуються на полях фермера і „несуть загрозу поширення заразних хвороб” в межах району.

Не погоджуючись із таким рішенням ради фермер подав скаргу до обласної ради.

1. *Визначте коло суспільних правовідносин.*
2. *Який порядок консервації земель передбачений чинним законодавством?*
3. *Які порушення наявні у ситуації, що склалася?*
4. *Обґрунтуйте подальші дії обласної ради.*

Завдання 3.

В серпні 2012 р. Світловодською міськрайонною прокуратурою Кіровоградської області було проведено перевірку дотримання земельного законодавства при виділенні земельної ділянки ЗАТ „Завод будівельних конструкцій”. Під час перевірки було встановлено, що в липні цього ж року розпорядженням голови Світловодської райдержадміністрації 25 га сільськогосподарських угідь, попередньо вилучених із користування державного підприємства „Сортове насіння”, були передані у власність ЗАТ для будівництва та експлуатації підприємства по виробництву цегли. При цьому не було проведено аукціону з продажу земельної ділянки, а також не відшкодовано втрат сільськогосподарського виробництва і не компенсовано підприємству „Сортове насіння” його, неотримані внаслідок вилучення земельної ділянки прибутки від використання останньої. За наслідком перевірки прокурором району розпорядження голови РДА опротестоване.

Голова РДА протест відхилив, вказавши, що в даному випадку чинне законодавство не порушено, адже від відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва підприємства будівельної галузі звільнені, а про неотримані прибутки не може йти мови, адже через посуху державне підприємство „Сортове насіння” не тільки не отримало прибутку, але й зазнало збитків.

Прокурор звернувся із позовом про визнання протиправним та скасування розпоряджень голови РДА до суду.

1. *Визначте коло суспільних правовідносин.*
2. *Який порядок вилучення земельних ділянок сільськогосподарського призначення з метою їх подальшого використання для несільськогосподарських потреб?*
3. *Які підстави і порядок відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва?*
4. *Надайте правову оцінку позиції прокурора.*
5. *Вирішіть справу.*

Завдання 4.

При проведенні планової перевірки державним інспектором з контролю за використанням і охороною земель було складено протокол про порушення гр. Криворучко норм чинного земельного законодавства. Зокрема, було встановлено, що на земельній ділянці сільськогосподарського призначення (80% якої становлять чорноземи) і яка належить йому на праві приватної власності, здійснюється вирощування рапсових культур*. Крім того, з частини земельної ділянки площею 0, 8 га було знято ґрунт, місцезнаходження якого встановити не вдалося.

З пояснень гр. Криворучко стало відомо, що дана земельна ділянка зараз перебуває в користуванні у його товариша – гр. Томіна, однак договору оренди вони не уклали. Тому про все вказане в протоколі йому нічого не було відомо.

На підставі складеного протоколу державний інспектор наклав на гр. Криворучко стягнення у вигляді штрафу та звернувся до суду з позовом про позбавлення його права власності на земельну ділянку.

*Примітка: відомо, що вирощування рапсу з часом значно виснажує ґрунтовий покрив і може призвести до повного виснаження земельної ділянки та непридатності в подальшому використовувати її для потреб сільського господарства.

1. *Визначте коло суспільних правовідносин.*
2. *Встановити, які земельні обов'язки не були виконані гр. Криворучко.*
3. *Що слід розуміти під ефективним і раціональним використанням земельної ділянки?*

4. Чи правильно було складено протокол державним інспектором з контролю за використанням і охороною земель в частині визначення винної особи?
5. Яке рішення має бути прийняте судом?

Завдання 5.

Державним інспектором з контролю за використанням і охороною земель проведено перевірку дотримання чинного земельного законодавства гр. Філатовою, яка використовує на праві приватної власності земельну ділянку для ведення особистого селянського господарства в м. Бердичеві Житомирської області. Під час перевірки виявлено забруднення ґрунту пестицидами понад встановлений гранично допустимий рівень, що створює небезпеку отруєння людей овочами, які вирощуються на земельній ділянці.

Враховуючи встановлені факти, інспектор звернувся до суду із позовом про примусове припинення права власності гр. Філатової на земельну ділянку через недотримання нею законодавства про охорону земель.

В судовому засіданні представник гр. Філатової адвокат Шевчук проти позовних вимог заперечував та просив суд відмовити у їх задоволенні через: 1) відсутність у інспектора права на звернення до суду із подібними позовами; 2) відсутність вини гр. Філатової у забрудненні земельної ділянки пестицидами, адже інспектором не доведено зворотного; 3) відсутність правових підстав для примусового припинення права власності гр. Філатової на земельну ділянку.

1. Визначте коло суспільних правовідносин.
2. Якою є компетенція державного інспектора з контролю за використанням і охороною земель?
3. Які підстави та порядок примусового припинення права приватної власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення?
4. Проаналізуйте правову позицію адвоката Шевчука.
5. Вирішіть справу.

Завдання 6.

Виробнича діяльність фірми “Поліс”, що займається вирощуванням поголів’я свиней на придбаних виробничих площах, здійснюється без застосування очисних споруд, що призводить до забруднення ґрунтів. Результатом діяльності фірми стала деградація земельних ділянок, розташованих поряд з фірмою “Поліс”, тому їх власники звернулися з позовом до суду щодо відшкодування завданої шкоди. У попередньому судовому засіданні відповідач не визнав позовних вимог позивача та наполягав на можливості компенсації з бюджетних коштів власникам землі внаслідок консервації деградованих та малопродуктивних земель.

1. Вирішіть справу.
2. В яких випадках можлива компенсація власникам землі та землекористувачам з бюджетних коштів?

Завдання 7.

Сільськогосподарське підприємство звернулося до господарського суду зі скаргою на діяльність заводу “Агрохім”, де застосовані нові технічні засоби, які негативно впливають на екологічний стан і якість земельних ресурсів. У скарзі зазначено, що внаслідок негативного впливу виробництва значно погіршився стан і родючість

сільськогосподарських угідь. Сільськогосподарське підприємство вимагає заборонити діяльність заводу “Агрохім”. Представник заводу на звернення сільськогосподарського підприємства відповів, що завод “Агрохім” додержується технологій виробництва та враховує всі екологічні вимоги. Директор заводу “Агрохім” звернувся із заявою до державного казначейства щодо виділення коштів для відновлення попереднього стану земель, порушених не з їх вини.

1. *Вирішіть справу.*
2. *Чи підлягає заява директора заводу “Агрохім” задоволенню?*
3. *В яких випадках виділяються кошти державного або місцевого бюджету для відновлення попереднього стану земель?*

Завдання 8.

Фермерське господарство “Успіх” уклало договори оренди земельних часток (паїв) із десятима селянами строком на п’ять років. По завершенню строку договору оренди при поверненні земельних ділянок селяни з’ясували, що Фермерське господарство не дотримувалось сівозмін, зокрема протягом кількох років підряд сіяло соняшник, що призвело до виснаження ґрунтів та значної втрати їх родючості.

Вважаючи свої права порушеними, селяни звернулись до Фермерського господарства “Успіх” з вимогою відновити стан земельної ділянки або компенсувати збитки, заподіяні виснаженням ґрунтів.

Голова Фермерського господарства Грошовитий П. відмовився виконати вимоги селян, зазначаючи, що в договорах оренди земельних часток (паїв) не зазначалось обов’язку Фермерського господарства зберігати родючість ґрунтів. Крім того, протягом п’яти років він сплачував селянам оренду плати, за рахунок якої вони і повинні відновити родючість своїх земельних ділянок.

З метою захисту своїх прав селяни звернулись до суду.

1. *Визначте коло суспільних правовідносин.*
2. *Сформулюйте поняття та види обов’язків власників земельних ділянок та землекористувачів.*
3. *Які обов’язки і якими правовими актами покладаються на орендарів та орендодавців земельних часток (паїв)?*
4. *Чи правомірні дії Фермерського господарства “Успіх”?*
5. *Чи порушені права селян – орендодавців земельних часток (паїв)?*
6. *Яке має бути рішення суду?*

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: консервація, деградовані землі, малопродуктивні землі, техногенно забрудненні землі, моніторинг ґрунтів, проект консервації земель.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- правове регулювання проведення консервації сільськогосподарських земель;
- правові основи розроблення проекту консервації земель;
- економіко–правове стимулювання користувачів земельних ділянок, які потребують консервації

Семінарське заняття 4

Тема 4. Правові проблеми використання та охорони земель сільськогосподарського призначення та ведення агробізнесу в Україні

Питання для усного опитування та дискусії

1. Правові особливості права власності та права користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення для ведення агробізнесу.
2. Правові особливості здійснення розмінування на землях сільськогосподарського призначення.
3. Правові особливості оформлення землевпорядної документації на землях сільськогосподарського призначення для ведення агробізнесу.
4. Правові особливості оподаткування сільськогосподарських підприємств та сільськогосподарських земель.

Практичні завдання

Завдання 1.

Гр. Федоров М., зареєстрований в смт. Ярмолинці Хмельницької області, звернувся до Великодимерської сільської ради Броварського району Київської області із заявою, в якій зазначав про своє бажання вести фермерське господарство, для чого просив надати йому в порядку безоплатної приватизації земельну ділянку із земель сільськогосподарського призначення площею 3,5 га.

У відповіді сільської ради за підписом її голови було вказано, що рада не має можливості задовольнити прохання гр. Федорова М. з наступних підстав. Так, надання земельних ділянок для ведення фермерського господарства здійснюється відповідно до спеціальної процедури, для чого попередньо необхідно отримати висновок про придатність для ведення такого господарства. Крім того, земельні ділянки для ведення фермерського господарства можуть бути надані лише особам, які проживають на території Броварського району, і тільки за межами населених пунктів, а тому питання щодо такого надання має право вирішувати лише обласна рада.

Не погоджуючись із такою відмовою, Федоров М. оскаржив її до суду.

1. *Визначте коло суспільних правовідносин.*
2. *Який порядок надання земельних ділянок для ведення фермерського господарства?*
3. *Надайте правову оцінку вимога гр. Федорова М.*
4. *Надайте правову оцінку позиції ради.*
5. *Вирішіть справу.*

Завдання 2.

Кожен із подружжя Сидоренків, як члени колективного сільськогосподарського підприємства "Промінь" одержали сертифікати на право на земельну частку (пай).

У травні 2010 року громадянка Сидоренко Олена Сергіївна відповідно до своєї заяви та згідно з рішенням сільської ради одержала земельну ділянку для ведення особистого селянського господарства та правопосвідчуючий документ.

У квітні 2019 року громадянка Сидоренко вирішила продати належну їй на праві приватної власності земельну ділянку у зв'язку з чим звернулась до нотаріуса за

посвідченням договору купівлі-продажу. Нотаріус погодився засвідчити цей правочин, але за умови якщо не буде заперечень з боку чоловіка.

Громадянка Сидоренко О.С. не погодилась з думкою нотаріуса, вважаючи, що земельна ділянка для ведення особистого селянського господарства знаходиться в її особистій приватній власності, а відтак згода чоловіка, який також має право на виділення своєї земельної ділянки в натурі (на місцевості) не потрібна.

1. *Визначте коло суспільних правовідносин.*
2. *Назвіть особливості правового режиму сільськогосподарських земель.*
3. *Чи ґрунтуються на чинному законодавству позиції нотаріуса та громадянки Сидоренко О.С.*

Завдання 3.

До Вас, як юристконсульта приватної фірми, повторно, у лютому 2020 року, звернувся громадянин Кравченко М., майбутній голова фермерського господарства, з прохання пояснити які існують особливості порядку набуття земельних ділянок для ведення фермерського господарства на праві власності та на праві користування порівняно з 2005 роком, коли громадянин Кравченко М. звертався вперше. За якої умови і на якому юридичному титулі він може одержати земельні ділянки з водними об'єктами.

1. *Дайте обґрунтовані відповіді на поставлені питання з посиланням на чинне законодавство.*

Завдання 4.

Громадянка Поліщук К. у травні 2005 року звернулась до сільської ради із заявою про приватизацію трьох земельних ділянок сільськогосподарського призначення, якими вона користується з 1998 року: 1) для ведення особистого підсобного господарства - 0,5 га; для ведення садівництва - 0,06 га; для ведення городництва - 0,08 га.

Представник сільської ради запропонував громадянці Поліщук О. переписати заяву щодо приватизації лише однієї земельної ділянки на її вибір, оскільки відповідно до чинного законодавства можна приватизувати тільки один раз земельну ділянку сільськогосподарського призначення .

1. *Визначте коло суспільних правовідносин.*
2. *Які умови приватизації земельних ділянок передбачені земельним законодавством.*
3. *Чи правомірна відповідь представника місцевої ради.*
4. *Вирішити справу.*

Завдання 5.

Фермерське господарство згідно зі статтями 56, 59 Земельного кодексу України отримало у власність замкнену земельну ділянку лісогосподарського призначення площею 5 га, вкриту лісом, та природну водойму в 3 га. Незабаром голова господарства розпорядився огородити ділянку, зайняту лісом, та заборонив громадянам купатися й ловити рибу у водоймі, пояснивши це тим, що за цивільним законодавством він, як власник лісу і водойми, може на свій розсуд розпоряджатися належним йому майном.

1. *Дайте аналіз дій фермера, керуючись Цивільним, Земельним, Водним та Лісовим законодавством України.*

Завдання 6.

Згідно з рішенням облдержадміністрації у межах міста за рахунок орних земель сільськогосподарського призначення тютюновій фабриці під забудову було передано 30 га землі, яка використовувалася громадянами для індивідуального городництва. Вважаючи свої права порушеними, вони звернулися до суду про визнання рішення облдержадміністрації незаконними.

- 1. Визначте коло суспільних правовідносин.*
- 2. Як вирішити цю справу?*

Завдання 7.

Н. звернувся до суду з позовом про розірвання договору оренди земельної ділянки сільськогосподарського призначення в односторонньому порядку до закінчення строку. Свої вимоги він мотивував тим, що орендар не дотримується правил сівозмін, здійснює використання земельної ділянки із підвищеним техногенним навантаженням, безпідставно вносить неконтрольовану кількість пестицидів, не вживає заходів для підтримання земельної ділянки у стані, придатному для її подальшого використання. Суд, вважаючи ці підстави недостатніми, відмовив у задоволенні позовних вимог.

- 1. Визначте коло суспільних правовідносин.*
- 2. Чи правильне рішення суду?*

Завдання 8.

У зв'язку зі зміною межі міста міська рада прийняла рішення про зменшення розмірів присадибних земельних ділянок, що перебувають у приватній власності громадян, до 0,10 га. Група громадян звернулася до юридичної консультації за роз'ясненням щодо можливості визнання цього рішення незаконним. Громадяни пояснили, що у свій час земельні ділянки їм були виділені сільськогосподарським підприємством, до складу якого вони входили. У 1993 р. громадяни приватизували ці присадибні ділянки площею 0,25 га. На їх думку, зміна межі міста та включення до неї території села, в якому вони раніше проживали, не повинна змінювати режиму використання земель, встановленого генеральним планом села.

Як вирішити цю справу?

Завдання 9.

Фермерське господарство «Б» у 1994 р. отримало в постійне користування із земель державної власності земельну ділянку сільськогосподарських угідь площею 60 га. У встановленому законом порядку було виготовлено та отримано державний акт на право постійного користування на ім'я голови фермерського господарства О. Члени фермерського господарства «Б» прийняли у 2006 р. рішення про розподіл земельного масиву між ними. З цією метою члени фермерського господарства звернулися до райдержадміністрації із відповідними зверненнями. Райдержадміністрація задовольнила звернення громадян та надала дозвіл на розробку технічної документації, яка була виготовлена. Виготовлено й держакти на право власності на земельні ділянки, при цьому документацію передано до органу, що вів Державний земельний кадастр. Проте з невідомих причин відповідні відомості до кадастру не внесли. Голова фермерського господарства О. у 2018 р. помирає. Її спадкоємці продовжують використовувати земельну ділянку за цільовим призначенням для діяльності фермерського господарства. Але у 2015

р. до РДА звертається Л., яка просить передати їй безоплатно у власність земельну ділянку розміром 11 га. Райдержадміністрація передає Л. таку земельну ділянку із земель, що перебувають у користуванні фермерського господарства. Своє рішення голова РДА мотивував тим, що постійний користувач помер, а інші особи не мають права на постійне землекористування.

1. Як вирішити цю справу?
2. Чиї права порушено?
3. Які права порушено?
4. Які засоби та способи захисту необхідно застосовувати у цій справі?

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: право власності на землю, право користування землею, агрономічний паспорт поля, проект землеустрою щодо еколого-економічного проведення сівозмін та впорядкування угідь, розмінування земель сільськогосподарського призначення, державна програма розмінування земель сільськогосподарського призначення.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- відкриття ринку земель сільськогосподарського призначення;
- особливості набіття права власності на землю для фермерських господарств після відкриття ринку землі;
- особливості розмінування земель сільськогосподарського призначення;
- проблеми оподаткування малого та середнього агробізнесу.

Семінарське заняття 5

Тема 5. Правові проблеми функціонування агрохолдингів в Україні

Питання для усного опитування та дискусії

1. Правові особливості поняття агрохолдинів за законодавством України та правові проблеми законодавчого забезпечення їх діяльності.
2. Правові особливості створення та функціонування агрохолдингів в Україні
3. Правові особливості користування землями сільськогосподарського призначення агрохолдинговими компаніями в умовах функціонування ринку земель

Практичні завдання

Завдання 1.

В результаті реструктуризації колективного сільськогосподарського підприємства (КСП) “Артемівськ” було утворено сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ) “Артемівськ”, засновником якого виступило керівництво колишнього КСП.

Вирішуючи питання про оренду земельних часток (паїв) колишніх членів КСП, керівництво ТОВ “Артемівськ” оголосило, що договори оренди земельних часток (паїв) будуть підписані лише з тими власниками сертифікатів на право на земельну частку (пай), які укладуть трудовий договір із ТОВ.

1. Визначити коло правовідносин.
2. Які правові підстави укладення договору оренди земельної частки (паю)?

3. Чи відповідає вимогам чинного законодавства вимога керівництва ТОВ “Артемівськ”?

Завдання 2.

У травні 2003 р. Надія Чобіт звернулася до суду з позовом до сільськогосподарського відкритого акціонерного товариства (ВАТ) “Червоний чабан” Каланчацького району (треті особи: Червоночабанська сільська рада, Каланчацька районна рада, Каланчацька районна державна адміністрація) про визнання права на земельну частку (пай) у порядку спадкування за законом.

У позові Н. Чобіт зазначала, що 24 лютого 1998 р. помер її чоловік Серг Чобіт, який був акціонером ВАТ “Червоний чабан”, створеного 26 лютого 1997 р. на базі радгоспу-заводу “Червоний чабан”, і перебував з ВАТ у трудових відносинах.

27 грудня 1997 р. на загальних зборах акціонерів ВАТ було прийнято рішення про роздержавлення земель і затверджено початковий список осіб, що мають право на земельну частку (пай), до якого був включений С. Чобіт.

27 березня 2001 р. Червоночабанська сільська рада прийняла рішення № 170 про передачу державних земель у колективну власність ВАТ, а також рішення № 171, у якому затверджено список громадян, що додається до Державного акта на право колективної власності на землю. При житті С. Чобіт був включений до цього списку, однак після смерті – виключений.

Крім того, позивачка вказувала, що після смерті С. Чобота успадкувала належні йому акції ВАТ, про що свідчать свідоцтво про право на спадщину за законом від 10 квітня 2002 р. та виписка з реєстру власників іменних цінних паперів. Указаними акціями вона до цього часу не розпорядилася, крім неї інших спадкоємців у С. Чобота немає.

6 вересня 2001 р. ВАТ отримало Державний акт на право колективної власності на землю. Вважаючи виключення С. Чобота із зазначеного вище списку незаконним, позивачка просила визнати за нею право на земельну частку (пай) у колективній власності на землю ВАТ.

1. Визначити коло правовідносин.

2. Які правові засади, мета та порядок паювання земель недержавних сільськогосподарських підприємств?

3. Яка правова природа права на земельну частку (пай)?

4. Чи правомірні вимоги Н. Чабан?

5. Вирішити справу.

Завдання 3.

Після прийняття рішення на загальних зборах про перетворення колективного сільськогосподарського підприємства (КСП) “Хортиця” в сільськогосподарське відкрите акціонерне товариство (ВАТ) “Хортиця”, до виконкому сільської ради надійшли на реєстрацію установчі документи цього ВАТ.

В п. 5.2. Статуту ВАТ “Хортиця” було записано, що з метою збереження традицій українського села, піднесення поваги до ветеранів праці, залучення молоді до роботи в сільському господарстві у ВАТ всі акціонери мають право приймати участь в голосуванні на загальних зборах акціонерів незалежно від їх частки в статутному фонді тільки одним голосом, а непрацюючі пенсіонери мають тільки право дорадчого голосу.

1. *Проведіть правову експертизу наведеного положення Статуту ВАТ “Хортиця”. Чи відповідає Статут чинному законодавству?*
2. *Запропонуйте власну редакцію п.5.2. Статуту ВАТ “Хортиця”.*
3. *Чи можливо запропонувати таку організаційно-правову форму суб’єкта агробізнесу для перетворення КСП, щоб наведені положення статуту повністю узгоджувались із нормами чинного законодавства?*

Завдання 4.

У листопаді Семен Макаренко та інші звернулися в суд із позовом до сільськогосподарського відкритого акціонерного товариства (ВАТ) “Мрія”, а також до Уманської районної державної адміністрації про визнання установчого договору, статуту ВАТ “Мрія” та його державної реєстрації недійсними.

Позивачі зазначали, що установчим договором від 1 серпня членами сільськогосподарського виробничого кооперативу (СВК) “Мрія” було створено ВАТ з такою ж назвою і тоді ж затверджено його статут.

1 серпня було проведено загальні збори членів СВК, на яких розглянули питання про необхідність реорганізації підприємства. На них і було затверджено статут ВАТ. Відомостей про кількість акцій, їх номінальну вартість та види в статуті немає. Установчий договір, в якому зазначено, що він затверджений 1 серпня, засновники ВАТ не підписували. ВАТ “Мрія” було зареєстровано в Уманській районній державній адміністрації.

Посилаючись на те, що установчий договір і статут затверджувалися членами СВК, а не ВАТ, та що їх зміст не відповідає волевиявленню засновників, позивачі просять визнати недійсними установчий договір і статут ВАТ від 1 серпня та державну реєстрацію останнього.

1. *Визначити коло правовідносин.*
2. *Які особливості правового становища сільськогосподарських виробничих кооперативів?*
3. *Які особливості правового становища сільськогосподарських акціонерних товариств?*
4. *Чи можуть члени СВК затверджувати установчі документи майбутнього господарського товариства?*
5. *Яке рішення має винести суд?*

Завдання 5.

У листопаді Семен Макаренко та інші звернулися в суд із позовом до сільськогосподарського відкритого акціонерного товариства (ВАТ) “Мрія”, а також до Уманської районної державної адміністрації про визнання установчого договору, статуту ВАТ “Мрія” та його державної реєстрації недійсними.

Позивачі зазначали, що установчим договором від 1 серпня членами сільськогосподарського виробничого кооперативу (СВК) “Мрія” було створено ВАТ з такою ж назвою і тоді ж затверджено його статут.

1 серпня було проведено загальні збори членів СВК, на яких розглянули питання про необхідність реорганізації підприємства. На них і було затверджено статут ВАТ.

Відомостей про кількість акцій, їх номінальну вартість та види в статуті немає. Установчий договір, в якому зазначено, що він затверджений 1 серпня, засновники ВАТ не підписували. ВАТ “Мрія” було зареєстровано в Уманській районній державній адміністрації.

Посилаючись на те, що установчий договір і статут затверджувалися членами СВК, а не ВАТ, та що їх зміст не відповідає волевиявленню засновників, позивачі просять визнати недійсними установчий договір і статут ВАТ від 1 серпня та державну реєстрацію останнього.

- 1. Визначити коло правовідносин.*
- 2. Які особливості правового становища сільськогосподарських виробничих кооперативів?*
- 3. Які особливості правового становища сільськогосподарських акціонерних товариств?*
- 4. Чи можуть члени СВК затверджувати установчі документи майбутнього господарського товариства?*
- 5. Яке рішення має винести суд?*

Завдання 6.

Відкрите акціонерне товариство (ВАТ) “Харківський тракторний завод” звернулось до господарського суду із позовом про визнання банкрутом сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю (СТОВ) “Іванівське”.

У позовній заяві ВАТ зазначено, що в лютому 2009 року позивач продав СТОВ “Іванівське” три гусеничних трактори із розстрочкою платежу протягом року. Починаючи з липня 2009 року відповідач припинив оплату за продані трактори, яку мав проводити щомісячно згідно із графіком розрахунків. Невиконання взятих на себе зобов’язань зі сплати вартості проданих тракторів відповідач пояснює несприятливими погодними умовами, які склалися навесні 2009 року, внаслідок чого СТОВ були нанесені значні фінансові збитки.

- 1. Визначити коло правовідносин.*
- 2. Які особливості провадження справи про банкрутство сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю?*
- 3. Чи підлягає позов ВАТ “Харківський тракторний завод” задоволенню?*

Завдання 7.

У травні 2000 р. в селі Миронівка Черкаської області на базі колишнього колгоспу було засновано сільськогосподарське закрите акціонерне товариство (ЗАТ) “Арабіка”, статутними видами діяльності якого були селекція та розведення коней арабської породи, а також вирощування сільськогосподарської продукції для подальшої її переробки на харчові добавки для тварин.

У серпні 2008 р. до ЗАТ звернулася німецька фірма “Сардо” з пропозицією внести інвестиції у розмірі 500 тис. дол. США у діяльність ЗАТ. В обмін на інвестиції “Сардо” вимагала перетворити ЗАТ у ВАТ, що й було зроблено у вересні 2009 р.

“Сардо” стала одним з учасників ВАТ, проте обіцянки щодо вкладення інвестицій у повному обсязі не виконала (було перераховано лише 15 тис. дол. США), а через два

місяці після заснування ВАТ заявила про вихід зі складу учасників та почала вимагати виділення своєї частки в майні ВАТ “Арабка”.

1. *Визначити коло правовідносин.*
2. *Чи буде законним створення ВАТ, якщо в установчих документах не вказано розмір часток учасників?*
3. *Відповідно до якої суми інвестицій “Сардо” у ВАТ буде вираховуватись частка “Сардо” (500 чи 15 тис. дол.)?*
4. *Як може захистити себе ВАТ “Арабіка”?*

Завдання 8.

Петро Козубов - учасник сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ) “Агросвіт”, який володів 47 % в статутному фонді ТОВ, в лютому скликав збори учасників. На збори з’явився лише він, де він одноособово прийняв рішення про репрофілювання ТОВ “Агросвіт”. Основним видом діяльності він визначив заняття фермерським господарством. З цією метою він зобов’язав кожного з решти учасників набрати персонал та закупити сільськогосподарську техніку за власний рахунок.

Отримавши дану інформацію, решта учасників в березні зібрались на збори та прийняли рішення про виключення Петра Козубова з числа учасників за грубе порушення вимог статуту, а профіль діяльності ТОВ “Агросвіт” зробили фермерським.

1. *Визначити коло правовідносин.*
2. *Чи правомірно діяв П. Козубов?*
3. *Чи правомірні рішення лютневих зборів учасників?*
4. *Чи правомірне рішення березневих зборів учасників?*

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: поняття агрохолдингу, право користування та право власності на землі сільськогосподарського призначення, емфітевзис, договір оренди земель сільськогосподарського призначення.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- механізм функціонування агрохолдингів;
- створення агрохолдингів та припинення діяльності агрохолдингів;
- правовий механізм користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення агрохолдингами.

Семінарське заняття 6

Тема 6. Правові проблеми органічного виробництва сільськогосподарської продукції в Україні

Питання для усного опитування та дискусії

- 6.1. Правові проблеми законодавчого забезпечення виробництва сільськогосподарської органічної продукції в Україні.
- 6.2. Правові проблеми забезпечення виробництва органічної продукції тваринництва в Україні.
- 6.3. Правові проблеми забезпечення виробництва органічної аквакультури в Україні.

6.4. Правові проблеми виробництва органічної рослинної продукції.

Практичні завдання

Завдання 1.

Загальні збори сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю (СТОВ) “Дніпро” прийняли рішення про зміну спеціалізації та перепрофілювання СТОВ на спеціалізоване насінницьке господарство, яке б займалось вирощуванням оригінального та елітного насіння кукурудзи.

До Вашої юридичної фірми звернувся голова СТОВ “Дніпро” з запитаннями про те, яким чином і в якому порядку СТОВ може займатись вирощенням оригінального та елітного насіння з метою його продажу та які документи для цього необхідні.

1. *Визначити коло правовідносин.*
2. *Якими законодавчими актами врегульовано порядок зайняття насінництвом?*
3. *Які категорії насіння передбачені у чинному законодавстві та які особливості їх правового режиму?*
4. *Хто і за яких умов має право на вирощування оригінального та елітного насіння?*
5. *Підготуйте мотивовану юридичну консультацію на замовлення голови СТОВ “Дніпро”.*

Завдання 2.

Навесні фермер Іван Крук уклав із сільською радою договір оренди ставка та почав розводити там коропів.

Торгівельні організації, до яких І. Крук звернувся із пропозицією укласти договір поставки живої риби, висунули вимогу про надання документів, які б підтверджували якість риби та належність її фермеру.

І. Крук звернувся до Вашої юридичної фірми із наступними запитаннями:

Які правові засади ведення рибного господарства в Україні?

Чи не порушує він закон займаючись розведенням та продажем риби?

Які документи можуть посвідчити належність риби фермеру та її якість?

Де такі документи можна отримати?

Визначити коло правовідносин.

Підготуйте ґрунтовну юридичну консультацію на замовлення І. Крука

Завдання 3.

Навесні фермер Арсен Зозуля уклав договір оренди земельної ділянки із сільською радою та почав розводити там кролів. Восени, коли кролі набрали необхідної ваги, А. Зозуля звернувся із пропозицією укласти договір купівлі-продажу м'яса кролячого до товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ) “Ресторан “Мисливець”.

ТОВ погодилося укласти відповідний договір за умови надання фермером А. Зозулею документів, які б підтверджували якість кролячого м'яса та належність його фермеру.

Фермер А. Зозуля звернувся до Вашої юридичної фірми з проханням роз'яснити йому:

- 1) які документи підтверджують якість кролячого м'яса та належність його фермеру?

- 2) куди необхідно звернутись щоб отримати такі документи?
- 3) чи може він розводити та продавати кролів без будь-яких документів, оскільки його фермерське господарство пройшло державну реєстрацію і є сільськогосподарським підприємством відповідно до Статуту?

Визначити коло правовідносин.

Підготуйте ґрунтовну юридичну консультацію на замовлення А. Зозулі.

Завдання 4.

Фермер Руслан Красуха вирішив наступного року засіяти 10 га земель гречкою, а для збільшення врожайності культури також розвести бджіл, що дасть можливість отримати ще й додатковий прибуток. З цією метою він провів попередні переговори з польською фірмою, що спеціалізується на розведенні племінних бджіл, для закупівлі у них декілька племінних бджолосімей.

Фермер Р. Красуха звернувся до Вашої юридичної фірми із проханням роз'яснити йому, які документи необхідно оформити для розведення бджіл та перевезення їх на територію України з Польщі.

Також фермера цікавить питання, чи можна розмістити пасіку на сусідній з його земельною ділянкою лісгосподарській ділянці, що значно підвищить медозбір та цінність меду, оскільки бджоли матимуть змогу збирати мед не лише з гречки, але й липових дерев.

1. *Визначити коло правовідносин.*
2. *Які вимоги до суб'єктів бджільництва встановлені в чинному законодавстві?*
3. *Що повинен зробити фермер для зайняття бджільництва?*
4. *Яким чином можна завезти на територію України племінних бджіл?*
5. *Які юридичні підстави використання земель лісгосподарського призначення для бджільництва?*
6. *Підготуйте ґрунтовну юридичну консультацію на замовлення фермера Р. Красухи.*

Завдання 5.

Сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю (СТОВ) "Наша птиця" займалося вирощуванням та реалізацією продукції птахівництва, а саме курчатами, перепелами та індиками.

Для підвищення продуктивності виробництва дирекція СТОВ вирішила:

- 1) створити виробничий підрозділ, який займався б розведенням страусів, оскільки ця продукція є нова та перспективна для українського ринку;
- 2) імпортувати племінних страусів із Великобританії;
- 3) відвести частину ріллі, яка орендується СТОВ, під страусину ферму.

1. *Визнати чи коло правовідносин.*
2. *Які особливості правового регулювання імпорту сільськогосподарської продукції, зокрема племінних генетичних ресурсів?*
3. *Чи є розведення страусів сільськогосподарською діяльністю?*
4. *Чи відповідає вимогам чинного законодавства рішення дирекції СТОВ "Наша птиця"?*
5. *Підготуйте ґрунтовний юридичний аналіз зазначеної ситуації.*

Завдання 6.

В магазині, який належить приватно-орендному підприємству (ПОП) “Макарів”, були реалізовані ковбасні вироби, вироблені в ковбасному цеху сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу (СОК) “Єдність”, членом якого було ПОП.

Після вживання продукції, придбаної в магазині ПОП, декілька осіб зазнали харчового отруєння. Згодом з’ясувалося, що статутом СОК не було передбачено діяльність з переробки м’ясопродуктів. Актів прийому-передачі продукції від СОК до ПОП не виявилось.

Особи, які зазнали харчового отруєння, звернулись із позовом до СОК “Єдність” про відшкодування шкоди, заподіяної здоров’ю, та компенсацію моральної шкоди.

1. *Визначити коло правовідносин.*
2. *Які норми чинного законодавства були порушені ПОП “Макарів”?*
3. *Які норми чинного законодавства були порушені СОК “Єдність”?*
4. *Чи підлягає позов задоволенню?*

Завдання 7.

Бажаючи підвищити продуктивність сільськогосподарського виробництва, правління сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю (СТОВ) “Рудяки” прийняло рішення закупити в Канаді посадковий матеріал картоплі нового генно-модифікованого сорту “Новий лист”, яка є стійкою до колорадського жука.

Голова СТОВ “Рудяки” Валерій Новатор звернувся до Вашої юридичної фірми із наступними запитаннями:

- 1) яке законодавче регулювання правового режиму генно-модифікованих сільськогосподарських рослин в Україні?
- 2) які дозволи та в якому порядку необхідно отримати для ввезення генно-модифікованого сорту картоплі на територію України?
- 3) чи дозволяється вирощувати та продавати на території України генно-модифіковану сільськогосподарську продукцію, зокрема картоплю?
- 4) якщо так, то за умови дотримання яких вимог?

Визначити коло правовідносин.

Підготуйте ґрунтовну юридичну консультацію на замовлення В. Новатора.

Завдання 8.

З метою стабілізації епізоотичної ситуації на території села, голова сільради Опанас Опеньок видав розпорядження, яким зобов’язав всіх осіб, які ведуть особисті селянські господарства (ОСГ) і утримують худобу:

- 1) забезпечити обов’язковий ветеринарний огляд худоби та отримати карантинні свідоцтва (протягом одного місяця);
- 2) ідентифікувати велику рогату худобу (протягом двох місяців);
- 3) щомісячно вносити плату за використання громадського пасовища в розмірі 15 грн. за одну голову великої рогатої худоби;
- 4) у випадку невиконання зазначених вимог худоба підлягає примусовому вилученню без відшкодування.

Жителі села Кирило Мухін та Оксана Березіна звернулись до Вас із проханням провести юридичну експертизу законності вищезазначеного розпорядження сільського голови О. Опенька.

1. *Визначити коло правовідносин.*
2. *Чи правомірні дії сільського голови О. Опенька?*
3. *Проведіть ґрунтовний юридичний аналіз розпорядження О. Опенька на замовлення К. Мухіна та О. Березіної.*

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: органічне землеробство, законодавство, що регулює виробництво та реалізацію органічної продукції, розведення аквакультурою, зайняття тваринництвом.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- правові вимоги імплементації європейського законодавства щодо виробництва органічної продукції в Україні;
- правові особливості виробництва органічної продукції тваринного та рослинного походження в Україні.

Семінарське заняття 7

Тема 7. Правові проблеми договірних відносин у сільському господарстві відповідно до вимог СОТ та євроінтеграції України в ЄС

- 7.1. Правові проблеми збуту та реалізації сільськогосподарської продукції відповідно до вимог СОТ та ЄС.
- 7.2. Нормативно-правове регулювання реалізації сільськогосподарської продукції відповідно до вимог СОТ та ЄС.
- 7.3. Правові засади тарифного регулювання експорту та імпорту сільськогосподарської продукції. Правове регулювання контролю за імпортом сільськогосподарської продукції.
- 7.4. Правові особливості інвестиційної діяльності у сільському господарстві. Правова політика держави щодо розвитку інвестиційного клімату в АПК.
- 7.5. Правове регулювання діяльності оптових ринків сільськогосподарської продукції.

Практичні завдання

Задача 1:

Громадянин Польщі Мирон Зясків мав під Краковом пасіку та займався розведенням бджіл і виробництвом меду. В цьому році він вирішив переїхати на постійне місце проживання в Україну до своїх дітей.

М. Зясків звернувся до Вашої юридичної фірми за консультацією з таких питань:

Чи має він право як іноземець займатись бджільництвом на території України?

Які вимоги в чинному законодавстві України встановлені для осіб, які бажають розводити бджіл і виробляти мед?

Чи зможе він завести своїх бджіл з території Польщі в Україну?

Визначити коло правовідносин.

Підготуйте ґрунтовну юридичну консультацію на замовлення М. Зяскова.

Задача 2:

До Вас як до юриста юридичної фірми звернувся пенсіонер Ілля Зуб за консультацією. Він хоче започаткувати власний бізнес – вирощувати страусів, для чого планує створити разом із своїм онуком фермерське господарство як самостійну юридичну особу.

Клієнта також цікавлять питання щодо можливості та порядку ввезення на територію України 10 племінних страусів з Великобританії та ПАР, а також порядок та умови продажу яєць, страусового м'яса та пір'я, в тому числі за кордон.

Визначити коло правовідносин.

Які умови та порядок створення фермерського господарства?

Які підстави та умови ввезення племінної птиці на територію України?

Який порядок здійснення експорту продуктів тваринництва встановлений в чинному законодавстві?

Підготуйте ґрунтовну юридичну консультацію на замовлення І. Зуба.

Задача 3:

В січні Федір Забудько купив в Чехії дві тони насіння нового сорту кукурудзи, який за своїми посівними та продуктивними якостями перевищує сорти кукурудзи, занесені до Державного реєстру сортів рослин України.

В лютому Ф. Забудько уклав із фермерським господарством (ФГ) “Рідний край” договір на вирощування зерна кукурудзи, привезеного з Чехії, відповідно до якого 50% від вирощеного переходить у власність ФГ як оплата за виконані роботи.

В жовтні Ф. Забудько та ФГ “Рідний край” спробували реалізувати вирощене зерно нового сорту кукурудзи, яке виявилось надзвичайно продуктивним. Проте потенційні покупці відмовлялися від укладення договорів, оскільки ні Ф. Забудько, ні ФГ “Рідний край” не могли документально підтвердити посівні якості насіння та свої права на продаж сортового насіння.

Визначити коло правовідносин.

Які правові засади зайняття насінництвом?

Які умови та підстави зайняття насінництвом?

Який порядок ввезення насіння нових сортів сільськогосподарських рослин на територію України?

Чи порушили вимоги чинного законодавства Ф. Забудько та ФГ “Рідний край”?

Якщо так, яку вони мають нести юридичну відповідальність?

Задача 4:

Сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю (СТОВ) “Наша птиця” займалося вирощуванням та реалізацією продукції птахівництва, а саме курчатами, перепелами та індиками.

Для підвищення продуктивності виробництва дирекція СТОВ вирішила:

- 4) створити виробничий підрозділ, який займався б розведенням страусів, оскільки ця продукція є нова та перспективна для українського ринку;
- 5) імпортувати племінних страусів із Великобританії;
- 6) відвести частину ріллі, яка орендується СТОВ, під страусину ферму.

Визнати чи коло правовідносин.

Які особливості правового регулювання імпорту сільськогосподарської продукції, зокрема племінних генетичних ресурсів?

Чи є розведення страусів сільськогосподарською діяльністю?

Чи відповідає вимогам чинного законодавства рішення дирекції СТОВ “Наша птиця”?

Підготуйте ґрунтовний юридичний аналіз зазначеної ситуації.

Задача 5:

Керівництво іноземного підприємства “UKRAgro”, яке здійснює свою діяльність в Україні, вирішило взяти участь у закупівлі зерна пшениці до державного резерву і направити відповідну тендерну пропозицію.

Представники зазначеного підприємства звернулись до Вас з проханням пояснити, які правові підстави проведення державних закупівель. Куди “UKRAgro” повинного подати тендерну інформацію та якого змісту.

Визначити коло правовідносин.

Які особливості правового регулювання ринку зерна в Україні?

Підготуйте юридичну консультацію для “UKRAgro”.

Задача 6:

Фермерське господарство (ФГ) “Оленка” уклало бартерну угоду з французькою фірмою “Оревуар”, відповідно до якої здійснило поставку у Францію 50 т пшениці, а французька сторона поставила фермерському господарству два трактори “Деккер” і доплатила різницю в євро.

Прокурор району, довідавшись про таку операцію, наклав арешт на трактори та звернувся із позовом до суду про визнання укладеної угоди такою, що суперечить чинному законодавству, оскільки ФГ не мало ліцензії на здійснення зовнішньоекономічної діяльності із зерном та сільськогосподарською технікою.

Голова ФГ Олена Дем’янова звернулася до Вашої юридичної фірми за юридичною допомогою.

Визначити коло правовідносин.

Чи правомірні дії прокурора?

Чи існують обмеження для сільськогосподарських товаровиробників щодо здійсненні бартерних операцій із сільськогосподарською продукцією?

Які особливості укладення зовнішньоекономічних угод, предметом яких є сільськогосподарська продукція?

Підготуйте ґрунтовну юридичну консультацію на замовлення О. Дем’янової.

Задача 7:

Фермерське господарство «СуперАгро» займається виробництвом вина та вирощуванням равликів та уклало договір купівлі-продажу із Німецькою фірмою «ДойчБоро» на поставку українського столового вина. Окрім цього «СуперАгро» уклали договірні відносини на продаж та поставку равликів із Французькою фірмою «БонжурПапье».

Голова фермерського господарства звернувся до Вашої юридичної фірми допомогти йому укласти ці договірні відносини з двома закордонними фірмами на продаж

сільськогосподарської продукції та надати йому всі необхідні юридичні консультації з цього приводу.

Визначити коло правовідносин.

Яким чином здійснюється експорт винних виробів за чинним та міжнародним законодавством до країн ЄС?

Якими нормативними актами регулюється продаж равликів закордон?

Чи потрібно укласти ще окремо договір поставки щодо перевезення столового вина та равликів?

Чи потрібно оформлювати ліцензію на експорт таких сільськогосподарських товарів?

Чи потрібно оформлювати сертифікат якості та сертифікат походження на вино та равликів для їх експорту закордон?

Чи потрібно оформлювати експортне мито на цю продукцію?

1.4. Самостійна робота студентів

1. Скласти договір оренди земельної ділянки з обов'язковим проведенням рекультивації.
2. Скласти договір оренди земельної ділянки з обов'язковим проведенням меліорації земель.
3. Скласти позовну заяву про усунення перешкод у користуванні земельної ділянки.
4. Скласти позовну заяву про звільнення самовільно зайнятої земельної ділянки.
5. Скласти позовну заяву про відшкодування втрат на сільськогосподарське виробництво.
6. Скласти позовну заяву про відшкодування шкоди та проведення рекультивації земельної ділянки.
7. Скласти рішення суду щодо відшкодування шкоди щодо не проведення меліорації.
8. Скласти рішення суду щодо відшкодування шкоди та проведення рекультивації.
9. Скласти заяву про проведення консервації та супутні документи до неї
10. Скласти рішення суду про визнання договору оренди земельної ділянки для гірничодобувних потреб недійсним.
11. Скласти спеціальний дозвіл на користування надрами.
12. Скласти акт про надання гірничого відводу.
13. Скласти договір підряду щодо будівництва меліоративних систем.
14. Скласти статут фермерського господарства.
15. Скласти статут сільськогосподарського кооперативу з метою отримання прибутку.
16. Скласти рішення сільської ради про надання дозволу на розробку проекту відведення земельної ділянки сільськогосподарського призначення у власність.
17. Скласти проект відведення земельної ділянки для сільськогосподарського призначення.
18. Скласти позовну заяву про визнання недійсними рішень загальних зборів сільськогосподарського кооперативу.
19. Скласти позовну заяву про розірвання договору оренди сільськогосподарського призначення та стягнення заборгованості по орендній платі.
20. Скласти договір оренди земельної ділянки сільськогосподарського призначення та додаткову угоду до нього.
21. Скласти протокол розбіжностей до договору оренди земельної ділянки сільськогосподарського призначення.

22. Скласти позовна заява про визнання недійсним договору емфітевзису.
23. Скласти клопотання про надання земельної ділянки для фермерського господарства у власність.
24. Скласти позовну заяву про стягнення майнового паю.
25. Скласти позовну заяву про визнання рішення про відмову в надані земельної ділянки недійсним.
26. Скласти заяву про надання дозволу на розробку проекту землеустрою щодо відведення у власність земельної ділянки для ведення особистого селянського господарства.
27. Скласти заяву про дострокове припинення договору оренди земельної ділянки сільськогосподарського призначення.

1.5. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання передбачаються у формі реферату. Завдання обирається студентом на початку семестру і виконується за усталеними вимогами.

1.5.1. Умови виконання завдань

Індивідуальне завдання студентів денної форми навчання виконується у межах годин, відведених для самостійної роботи студента. Тема завдання обирається студентом добровільно і закріплюється за студентом викладачем на початку семестру. Підготовка індивідуального завдання у такій формі передбачає:

- підбір та опрацювання літератури за темою;
- складання плану роботи (вступ, *перше питання* - розкриття теоретичних аспектів проблеми, *друге питання* - аналіз фактичних та статистичних даних, висновки, список використаної літератури та інформаційних джерел);
- виклад основних ідей та пропозицій авторів;
- презентація індивідуального завдання на семінарських заняттях (виступ до 5 хвилин).

1.5.2. Темі рефератів

1. Правове забезпечення контролю за використанням та охороною земель.
2. Правова охорона земель.
3. Правове забезпечення меліорації земель в Україні.
4. Правове забезпечення рекультивації земель в Україні.
5. Правове забезпечення консервації земель в Україні.
6. Правові особливості охорони ґрунтів в Україні.
7. Правові особливості охорони та раціонального використання сільськогосподарських земель в Україні.
8. Правове регулювання ландшафтного використання та охорони земель в Україні.
9. Правові особливості створення аграрних кластерів в Україні.
10. Правові особливості створення агроіндустріальних парків в Україні.
11. Правові особливості ведення сільського зеленого туризму.
12. Правові особливості ведення органічного землеробства.
13. Правові особливості ведення державної аграрної політики щодо виробництва органічної сільськогосподарської продукції в Україні відповідно до вимог СОТ та ЄС.
14. Правові особливості створення та функціонування агрохолдингів в Україні.
15. Правові особливості функціонування ринку сільськогосподарських земель.
16. Правові особливості використання земель агрохолдингами в Україні.
17. Правові особливості створення сільськогосподарських кооперативів.

18. Правові проблеми інвестиційної діяльності в АПК.
19. Правові проблеми діяльності КСП в Україні.
20. Правові проблеми розвитку малого та середнього агробізнесу в Україні.

1.5.3. Методичні рекомендації до виконання індивідуальних завдань

Метою виконання індивідуальних завдань є закріплення і систематизація студентами отриманих знань у процесі участі в аудиторних заняттях і самостійної роботи.

Для виконання індивідуальних завдань студенти повинні використовувати законодавчі та підзаконні акти, інструктивно-методичні матеріали, науково-монографічну літературу, статистичні дані, аналітичну інформацію правоохоронних органів, а також практику та специфіку діяльності установ.

Індивідуальне завдання виконується комп'ютерним способом з одностороннім розміщенням тексту на папері формату А 4 (210 мм х 297 мм) з дотриманням прийнятих у діловодстві стандартних берегів: лівого – 30 мм, верхнього та нижнього – 20 мм, правого – не менше 10 мм.

Обсяг завдання має забезпечувати належне висвітлення теми і не повинен перевищувати 12-14 сторінок друкованого тексту шрифтом Times New Roman кеглем 14 з міжрядковим інтервалом 1,5.

Завдання повинно бути структурованою, тобто після титульного аркуша містити: план, вступ, три (два) розділи, висновки, список використаних джерел. Складові частини роботи не обов'язково починати з нового аркуша. Розділи плану роботи формулюються самостійно студентом як найважливіші напрями розкриття її теми. Виклад роботи подається за наведеним нижче порядком.

ПЛАН

	Стор.
Вступ	2
1. (назва першого розділу)	3
2. (назва другого розділу)	6
3. (назва третього розділу)	9
Висновки	12
Список використаних джерел	14

Вступ

(Виклад змісту вступу)

1. (назва першого розділу)

(Виклад змісту першого розділу)

2. (назва другого розділу)

(Виклад змісту другого розділу)

3. (назва третього розділу)

(Виклад змісту третього розділу)

Висновки

(Виклад змісту висновків)

Список використаних джерел

Нижче списку використаних джерел рукописним способом зазначаються дата виконання реферату і особистий підпис студента.

1.6. Підсумковий контроль

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі усного заліку за обсягом навчального матеріалу, визначеним робочою програмою, і в терміни, встановлені розкладом.

1.6.1. Питання для підсумкового контролю

- 1.Поняття рекультивації, як юридичної категорії та її законодавче забезпечення.
- 2.Об'єктний та суб'єктний склад рекультиваційних правовідносин.
- 3.Правові підстави та умови рекультиваційних правовідносин.
- 4.Правова процедура оформлення документів на рекультивацію земель.
- 5.Правові підстави припинення земельно-рекультиваційних правовідносин.
- 6.Правові наслідки нераціонального використання земель та не проведення рекультивації.
- 7.Юридична відповідальність. Відшкодування втрат сільськогосподарського та лісгосподарського виробництва.
8. Поняття меліорації земель, як юридичної категорії та законодавче забезпечення меліорації земель в Україні.
- 9.Правова процедура здійснення меліорації на землях сільськогосподарського призначення.
- 10.Основні правові проблеми здійснення фінансування меліорації на землях сільськогосподарського призначення в Україні.
- 11.Юридична відповідальність за правопорушення у сфері меліорації земель сільськогосподарського призначення.
12. Поняття консервації земель, як юридичної категорії та її законодавче забезпечення.
- 13.Правові особливості здійснення консервації деградованих, малопродуктивних та техногенно забруднених земель. Правова процедура проведення консервації земель.
- 14.Фінансово-правові аспекти консервації земель.
- 15.Правові особливості права власності та права користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення для ведення агробізнесу.
- 16.Правові особливості оформлення землевпорядної документації на землях сільськогосподарського призначення для ведення агробізнесу
- 17.Правові особливості оподаткування сільськогосподарських підприємств та сільськогосподарських земель.
- 18.Правові особливості поняття агрохолдинів за законодавством України.
- 19.Правові проблеми законодавчого забезпечення діяльності агрохолдингів в Україні.
- 20.Правові особливості створення та функціонування агрохолдингів в Україні
- 21.Правові особливості користування землями сільськогосподарського призначення агрохолдинговими компаніями в умовах функціонування ринку земель.
- 22.Правові особливості поняття аграрних кластеру та їх законодавче забезпечення.
- 23.Правові особливості діяльності кластерних об'єднань в АПК.
24. Моделі кластерних об'єднань в АПК.
- 25.Правова природа агро індустріальних парків, їх законодавче забезпечення.
- 26.Інвестиційна діяльність у розбудові агробізнесу в Україні шляхом створення та функціонування агроіндустріальних парків .
- 27.Правові проблеми законодавчого забезпечення виробництва сільськогосподарської органічної продукції в Україні.
- 28.Правові проблеми забезпечення виробництва органічної продукції тваринництва в Україні.
- 29.Правові проблеми забезпечення виробництва органічної аквакультури в Україні.

30. Правові проблеми ведення державної аграрної політики щодо виробництва органічної сільськогосподарської продукції в Україні.
31. Правові проблеми збуту та реалізації сільськогосподарської продукції відповідно до вимог СОТ та ЄС.
32. Нормативно-правове регулювання реалізації сільськогосподарської продукції відповідно до вимог СОТ та ЄС.
33. Правові засади тарифного регулювання експорту та імпорту сільськогосподарської продукції.
34. Правове регулювання контролю за імпортом сільськогосподарської продукції.
35. Правові особливості інвестиційної діяльності у сільському господарстві.
36. Правова політика держави щодо розвитку інвестиційного клімату в АПК.
37. Правові проблеми виробництва органічної рослинної продукції.
38. Правові особливості функціонування аграрних кластерів закордоном.
39. Правове регулювання експорту сільськогосподарської продукції.
40. Правова діяльність оптових ринків сільськогосподарської продукції.

1.6.2. Приклад залікового білету

1. Правові особливості створення та функціонування агрохолдингів в Україні.
2. Правові проблеми забезпечення виробництва органічної аквакультури в Україні.

1. 2. Схема нарахування балів

2.1. Нарахування балів семестрової оцінки студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

2.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій з навчальної дисципліни, обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатками 1 і 2 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права.

З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 11 лекційних занять за денною формою навчання.

Отже, студент може набрати під час лекцій таку кількість балів:

№ з/п	Форма навчання	Кількість лекцій за планом	Кількість відвіданих лекцій							
			1	2	3	4	5	6	7	8

1.	Денна	11	1.3	2.5	3.8	5.0	6.3	7.5	8.8	10.0
----	-------	----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------

2.3. З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 7 семінарських занять за денною формою навчання.

За результатами семінарського (практичного, лабораторного) заняття кожному студенту до відповідного документа обліку успішності виставляється кількість балів від 0 до 5 числом, кратним 0,5, яку він отримав протягом заняття.

Критерії поточного оцінювання знань студентів наведені у п.4.3.8. Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права (затвердженого 29 травня 2017 року, протокол № 14).

1.4. Перерозподіл кількості балів в межах максимально можливої кількості балів за самостійну роботу студентів та виконання індивідуальних завдань, наведено в наступній таблиці:

№ з/п	11 тем	Номер теми								Усього балів
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	
1.	Максимальна кількість балів за складання процесуальних документів	1	1	1	1	1	1	1	1	11
2.	Максимальна кількість балів за індивідуальне завдання	6								9
	Усього балів									20

3. Рекомендовані джерела

3.1. Основні джерела

Тема 1. Проблеми правового забезпечення рекультивації земель в Україні

1. Лебідь В. І. Окремі аспекти правового регулювання рекультивації земель в Україні. Юридична наука. 2012. №11. С. 29 – 33.
2. Лебідь В. І., Кирило В. І. Окремі аспекти правового регулювання відносин у сфері рекультивації земель в Україні та відповідність вимогам ЄС. Международный научный журнал «Интернаука». Серия: «Юридические науки». 2017. № 1. С. 59-62.
3. Мачуська І. Б., Тітова В. М., Аргатюк І. В. Рекультивація земель у сфері надрокористування в Україні: теоретико-правовий аналіз. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 4. С. 271–275.
4. Місінкевич А. Л. Законодавче забезпечення рекультивації земель в Україні. Право і суспільство. 2015р. - № 4. Ч.2. С. 91 – 97.
5. Місінкевич А. Л. Правові особливості проведення рекультивації земель в Україні в період відбудови. Університетські наукові записки. 2025 р. - № 4 (106). С.49 -58.
6. Місінкевич А. Л. Правові проблеми здійснення рекультивації в умовах запровадження ринку земель. Аграрне, земельне, екологічне, трудове право та право соціального забезпечення: здобутки та перспективи розвитку в Україні: тези доповідей учасників всеукраїнської дистанційної наук.-практ. конф. до 10-річчя створення однойменних кафедр (м. Київ, 12 березня 2021 р.) / за заг. ред. проф. М.І. Іншина, за редакцією проф. В.В. Носіка, доц. Т.Г. Ковальчук, ас. М.Б. Мельник – Київ : Освіта України, 2021. – С. 82 – 84.
7. Місінкевич А. Л. Об'єкти земельних рекультиваційних правовідносин. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право» 2012. №1034. С. 347 – 351.
8. Місінкевич А. Л. Суб'єкти у правовідносинах з рекультивації. Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права. 2012. №4. С.269 – 275.
9. Чабаненко М. М., Волох П. В., Левченко В. Р. Юридична категорія «рекультивація земель»: сучасні науково-правові підходи до законодавства. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 4. С. 110–114. URL: <https://t.ly/3PKtw>.

Тема 2. Актуальні проблеми правового регулювання меліорації земель в Україні

1. Гуцуляк Ю. Екологічні проблеми меліорації земель в Україні : яким чином рятувати довкілля? Землевпорядний вісник: науково-виробничий журнал. 2009. № 10. С. 12–17.
2. Злий Я. В. Сучасний стан правового регулювання зрошувальних та осушуваних земель в Україні. Часопис Київського університету права. 2017. № 2. – С. 204-209.
3. Гавриш Н. С. Еколого-правове регулювання використання ґрунтів. «Право. Людина. Довкілля». 2019. №10(2). С.60-65.

4. Григор'єва Х.А. Берзін С.Л. Становлення законодавства України про меліорацію земель. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. 2025 р. Серія ПРАВО. Випуск 88: частина 2. С. 200-208.
5. Григор'єва Х. А. Гідромеліоративна реформа в Україні: науково-правовий аналіз. Juris Europensis Scientia. 2024 р. Випуск 2. С. 42-50.
6. Лісова Т. В. Меліорація земель як захід їх відновлення: сучасні проблеми правового забезпечення. Право і Суспільство. 2022 р. № 1. С. 104-111.

Тема 3. Актуальні проблеми правового регулювання консервації земель в Україні

1. Кулинич П. Ф. Правові проблеми охорони і використання земель сільськогосподарського призначення в Україні: монографія / П. Ф. Кулинич К.: Логос, 2011. 688 с.
2. Лейба М.О. Проблеми правового забезпечення заходів щодо відновлення земель сільськогосподарського призначення. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. 2024 р. Серія ПРАВО. Випуск 84: частина 2. С. 212 – 216.
3. Мельник О. Г. Окремі аспекти правової охорони ґрунтів: консервація та рекультивация земель в Україні та ЄС. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. - № 3. – С. 188 – 190.
4. Місінкевич А. Л., Місінкевич Л. Л. Правові проблеми охорони та відновлення земель під час дії воєнного стану в Україні. Університетські наукові записки. 2022 р. № 5-6 (89-90). С. 27 – 34.
5. Одинцова В. І. Економіко-правове забезпечення раціонального використання та охорони земель: історико-правові аспекти. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. 2025 р. Серія ПРАВО. Випуск 88: частина 2. С. 223 – 230.
6. Шарапова С. В. Сучасні правові проблеми охорони, збереження та відновлення земель. ПРАВО і СУСПІЛЬСТВО. 2023 р. № 4. С. 195 – 199.

Тема 4. Правові проблеми використання та охорони земель сільськогосподарського призначення та ведення агробізнесу в Україні

1. Корнієнко Г. С. Агробізнес в Україні: теоретико-правові проблеми становлення та розвитку : монографія. Харків : Юрайт. 2023. 560 с.
2. Ігнатенко І. В. Актуальні правові проблеми формування екологічно орієнтованого землекористування як складової стратегії сталого розвитку. Право і суспільство. – 2022. № 2. – С. 121 – 127.
3. Корнієнко Г.С. Правові обмеження у сфері обігу земель сільськогосподарського призначення. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2023 р. №5. С. 288 – 292. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/11/53.pdf>
4. Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення компенсації витрат за гуманітарне розмінування земель сільськогосподарського призначення: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 травня 2024 р. № 580. Відомості Верховної Ради України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-2024-%D0%BF#Text>

5. Шевченко О. В., Опенько І. А. Теоретичні передумови сільськогосподарського землекористування. Збалансоване природокористування. 2017. №3. С.126-130.
6. Циліорик Р. Право приватної власності на земельні ділянки для ведення органічного землеробства. Підприємництво, господарство та право. – 2019. №9. – С. 95 – 99.

Тема 5. Правові проблеми функціонування агрохолдингів в Україні

1. Єрмоленко В. В. Проблеми правового регулювання створення та функціонування агрохолдингів в Україні. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. 2015. Вип.218. С. 54 – 62.
2. Щетініна Т. О. Правове регулювання діяльності агрохолдингів в Україні: історіографічні аспекти. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. Вип.1 Том.1 С. 96 – 99.
3. Дударенко В. В. Поняття аграрних холдингів як суб'єктів аграрних відносин. Часопис Київського університету права. 2016. № 4. С. 286 – 289.
4. Коваленко Т. О. Агрохолдинги у структурі аграрних правовідносин: Про Есcontro. Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права. імені Короля Данила Галицького: Журнал. Серія Право. Вип. 15(27). Т. 2. 2023. С. 150 – 158.
5. Чоломбитько Ю. Особливості правового забезпечення функціонування аграрних холдингів в Україні. ЮРИДИЧНИЙ ВІСНИК. 2023 р. № 3. С. 251 -257.

Тема 6. Правові проблеми органічного виробництва сільськогосподарської продукції в Україні

1. Овертковська Т. Правові ознаки органічного виробництва сільськогосподарської продукції в Україні. Підприємство, господарство та право. 2017. № 11. С. 94 – 98.
2. Мельник В. О. Органічне виробництво сільськогосподарської продукції в Україні. Право і громадське суспільство. 2016. № 1. С. 148 – 153.
3. Місінкевич А. Л. Державно-правові проблеми виробництва органічної сільськогосподарської продукції на землях України. Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції. Куновіце, Чеська Республіка, 17-18 червня 2022 р. С. 115 – 117.
4. Носік В.В. Правові проблеми виробництва сільськогосподарської сировини для дитячого харчування. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2024 р. №1. С. 339 – 343.
5. Самсонова Я. О. Державно-правове забезпечення механізмів стимулювання виробництва органічної продукції. Проблеми законності. 2017. Вип. 139. С. 164 – 175.
6. Корогод О. М. Стратегії розвитку органічного ринку в Україні: шляхи збільшення виробництва та зміцнення позицій на міжнародному ринку. ЕКОНОМІКА ТА СУСПІЛЬСТВО. 2024 р. Випуск 61. С. 233 – 237.

Тема 7. Правові проблеми договірних відносин у сільському господарстві відповідно до вимог СОТ та євроінтеграції України в ЄС

1. Аграрне право України: навч. посібн. / авторський колектив: Антоненко О.А., Гоштинар С. Л., Григорецька І. І., Дришлюк В. І., Журавель А.В., Кострицький І.Л., Пащенко О.М.; за ред. Пащенко О.М. Одеса: ОДУВС, 2022. 206 с.
2. Аграрне та земельне право України: сучасна парадигма і перспективи розвитку: колективна монографія / за ред. д.ю.н., проф. А. П. Гетьмана та д.ю.н., проф. Т. В. Курман. Харків: Юрайт, 2022. 576 с.
3. Актуальні правові проблеми інноваційного розвитку агросфери: Збірник матеріалів науково-практичної конференції (м. Харків, 20 лист. 2020 р.) / за ред. А. П. Гетьмана, М. В. Шульги, Т. В. Курман. – Харків : Юрайт, 2020. – 464 с.
4. Про виноград та виноградне вино: Закон України від 16.06. 2005 р. № 31. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2662-15#Text>
5. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 17.11.2009 р. № 19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції: Закон України від 10. 07.2018 р. № 36. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#Text>
7. Про схвалення Стратегії розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 р. № 588-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/588-2019-%D1%80#Text>
8. Про вивіз (експортне) мито на живу худобу та шкіряну сировину: Закон України від 07.05.1996 р. №28. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/180/96-%D0%B2%D1%80#Text>
9. Про ставки вивізного (експортного) мита на насіння деяких видів олійних культур: Закон України від 10.09. 1999 р. № 44. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1033-14#Text>

3.2. Допоміжні джерела

1. Водний кодекс України від 6 червня 1995 року / Відомості Верховної Ради України. 1995. № 24. Ст. 189.
2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III / Відомості Верховної Ради України. 2002. № 3-4. Ст. 27.
3. Земельний кодекс України: науково-практичний коментар / За ред. В. І. Семчика. К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. 680 с.
4. Земельне право України : підруч. / Г. І. Балюк, Т. О. Коваленко, В. В. Носік та ін.; за ред. В. В. Носіка. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет». 2008. 511 с.
5. Земельне право України : Підручник / За ред. О. О. Погрібного та І. І. Каракаша. Вид. 2. [перероб. і доп.]. К. : Істина, 2009. 600 с.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12. 1984 року. № 8073-X / Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР). 1984, додаток до №51. Ст.1122.

7. Кодекс України про надра від 27.07.1994 р. / Відомості Верховної Ради України. – № 36. – Ст. 340.
8. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР / Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
9. Концепція Державної цільової програми розвитку земельних відносин в Україні на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17. 06. 2009р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/743-2009-%D1%80>
10. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 року № 2341-III / Відомості Верховної Ради України – 2001. – №25 – 26. – ст. 131.
11. Меліоративні системи та споруди : ДБН В.2.4-1-99. [Чинний від 1999-06-25]. К.: Державний комітет будівництва, архітектури та житлової політики України, 2000. 180 с.
12. Місінкевич А. Л. Правові основи державної політики у сфері рекультивації земель в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія право. 2013. Вип. №21. Частина 1. С.91 – 94.
13. Місінкевич А. Л. Генезис розвитку наукової думки щодо законодавчого забезпечення рекультивації земель в Україні. Закарпатські правові читання: Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та студентів, 29 – 30 квітня 2010 р.: [2-х т.] / За заг. ред. Ф. Г. Ващука, П. А. Трачука. Ужгород : ЗакДУ, 2010. Т.1 С.290 – 292.
14. Місінкевич А. Л. Правові аспекти відновлення порушених земель на Україні. Актуальні проблеми юридичної науки: збірник тез Міжнародної наукової конференції «Дев'яті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 12 – 13 листопада 2010 р.): [У 4-х частинах]. Частина друга: «Конституційне право. Адміністративне право. Фінансове право. Інформаційне право. Земельне право. Аграрне право. Екологічне право. Природоресурсне право. Трудове право та право соціального забезпечення». Хмельницький : Видавництво Хмельницький університет управління та права, 2010. С.156 – 158.
15. Місінкевич А. Л. Правові аспекти оформлення документації щодо рекультивації пошкоджених промисловим використанням земель України. Теорія та практика сучасного права: вектори розвитку: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 16 – 17 березня 2011 року. [у 3-х томах] Київ К. : Центр правових наукових досліджень, 2011. Т.3. С.22 – 24.
16. Місінкевич А. Л. Правові особливості управління землями, що підлягають рекультивації. Актуальні питання реалізації чинних національних та міжнародних нормативно-правових актів: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 16 – 17 квітня 2011 р.). [у 2-х частинах] Одеса : Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2011. ч.1. С. 90 – 91.
17. Місінкевич А. Л. Правові проблеми охорони та раціонального використання ґрунтів під час проведення геологорозвідувальних робіт. Актуальні проблеми юридичної науки: збірник тез Міжнародної наукової конференції «Десяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 18 – 19 листопада 2011 р.): [у 4-х частинах]. Частина друга. Хмельницький: Видавництво Хмельницький університет управління та права, 2011. С. 174 – 176.
18. Місінкевич А. Л. Рекультивація як основоположний елемент раціонального використання та охорони земельних ресурсів державою (головні проблемні питання). Міжнародний та національно-правовий вимір забезпечення стабільності: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 5 травня 2012 р. Львів : Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2012. С.119 – 120.

19. Місінкевич А. Л. Правові особливості виконання прав та обов'язків суб'єктів з рекультивації земель України. Людина і закон: публічно-правовий вимір : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 19 – 20 жовтня 2012 р.). [у 2-х частинах]. Одеса : «Причорноморська фундація права», 2012. Ч.1. С.59 – 61.
20. Місінкевич А. Л. Землеустрій як основоположний та ефективний механізм здійснення державної політики у правовідносинах з рекультивації земель. Актуальні проблеми юридичної науки: збірник тез Міжнародної наукової конференції «Одинадцять осінніх юридичних читань» (м. Хмельницький, 23 – 24 листопада 2012 р.): [у 4-х частинах]. Частина друга: Хмельницький : Видавництво Хмельницький університет управління та права, 2012. С.126 – 127.
21. Місінкевич А. Л. Правові підстави рекультивації земель в Україні. Збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 17 – 18 травня 2013 р.). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2013. С.215 – 217.
22. Про аквакультуру: Закон України від 18 вересня 2012 року / Офіційний вісник України. - 2012. - №. 79 (26.10.2012) - Ст. 3193.
23. Про акціонерні товариства: Закон України від 17. 09.2008 р. № 50-51: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17#Text>
24. Про видобування і переробку уранових руд: Закон України від 19.11.1997 р. / Відомості Верховної Ради України. - №11 12 Ст. 39.
25. Про державний контроль за використанням та охороною земель : Закон України від 19.06.2003 р. № 963-IV / Відомості Верховної Ради України. 2003. № 39. Ст. 350.
26. Про Державну екологічну інспекцію України : Указ Президента України від 13.04.2011 р. № 454/2011 / Урядовий кур'єр від 11.05.2011 р. № 83.
27. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення: Закон України від 31.03.2020 р. № 20 / Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-20#Text>
28. Про затвердження Порядку ведення Державного реєстру генетично модифікованих організмів: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2025 р. № 451. Відомості Верховної Ради України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/451-2025-%D0%BF#Text>
29. Про внесення змін до Порядку ведення Державного реєстру операторів, що здійснюють виробництво продукції відповідно до вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції, Державного реєстру органів сертифікації у сфері органічного виробництва та обігу органічної продукції, Державного реєстру органічного насіння і садивного матеріалу: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2024 р. № 436. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-2024-%D0%BF#Text>
30. Про затвердження Методики обстеження і паспортизації гідротехнічних споруд систем гідравлічного вилучення та складування промислових відходів : наказу Державного комітету України у справах містобудування і архітектури від 19 грудня 1995 р. №252. URL : <http://zakon.rada.gov.ua>.
31. Про затвердження Морської доктрини України на період до 2035 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 7 жовтня 2009 року № 1307 / Урядовий кур'єр. 2009. - № 12 (30.12.2009). – Ст. 244.
32. Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення компенсації витрат за гуманітарне розмінування земель сільськогосподарського призначення: Постанова Кабінету Міністрів України від 17

- травня 2024 р. № 580. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-2024-%D0%BF#Text>
33. Про затвердження Порядку ведення агрохімічного паспорта поля, земельної ділянки : наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 11.10.2011р. №536 URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1517-11>
 34. Про затвердження Порядку планування та здійснення контрольних заходів з питань перевірки стану дотримання суб'єктами господарювання вимог земельного законодавства : наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 25. 02.2013р. № 132 URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0412-13>
 35. Про затвердження Порядку державного обліку наявності та використання пестицидів і агрохімікатів : постанова Кабінету Міністрів України від 2 листопада 1995 р. № 881 / Зібрання Постанов Уряду України. 1995. № 18. Ст. 512.
 36. Про затвердження Порядку державного обліку наявності та використання пестицидів і агрохімікатів : постанова Кабінету Міністрів України від 2 листопада 1995 р. № 881 / Зібрання Постанов Уряду України. 1995. № 18. Ст. 512.
 37. Про затвердження Порядку одержання допуску (посвідчення) на право роботи, пов'язаної з транспортуванням, зберіганням, застосуванням та торгівлею пестицидами і агрохімікатами : постанова Кабінету Міністрів України від 18 вересня 1995 р. № 746 / Зібрання Постанов Уряду України. 1995. № 15. Ст. 112.
 38. Про заходи з упорядкування видобутку бурштину в Україні: Указ Президента України від 15.01.2008 р. №17/ 2008 URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/17/2008>
 39. Про земельну реформу: постанова ВР України від 18 грудня 1990 року / Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 10. – Ст. 98, 100.
 40. Про землеустрій : Закон України від 22.05.2003 р. № 858-IV/ Відомості Верховної Ради України. 2003. № 36. Ст. 282.
 41. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 16 травня 2008 року / Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2008. № 25. Ст. 241.
 42. Про Комплексну програму розвитку меліорації земель і поліпшення екологічного стану зрошуваних та осушених угідь на період до 2010 року : постанова Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2000 р. № 1704 / Офіційний вісник України. 2000. № 46. Ст. 2003.
 43. Про Концепцію розвитку гірничо-металургійного комплексу України до 2010 року: постанова ВР України від 17.10. 1995 р. / Відомості Верховної Ради України 1995. № 39. Ст. 295.
 44. Про концесії від 16.07.1999р. № 997-XIV / Відомості Верховної Ради України. 1999. №41 Ст.372.
 45. Про меліорацію земель : Закон України від 14.01. 2000 р. № 1389 XIV / Відомості Верховної Ради України. 2000. №11. Ст.90.
 46. Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки : Постанова ВР України від 05.03.1998 р. / Відомості Верховної Ради України. №38-39. Ст. 248.
 47. Про особисті селянські господарства: Закон України від 15.05.2003р. № 29 / Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15#Text>
 48. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції: Закон України від 10.07.2018 р. № 36 / Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#Text>
 49. Про холдингові компанії в Україні : Закон України від 15.03.2006 р. № 34 / Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3528-15#Text>

50. Про оренду землі : Закон України від 06. 10. 1998 р. №161-XIV / Відомості Верховної Ради України. 1998. № 46-47 Ст. 280.
51. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року : Закон України від 18.10.2005р. №2982-IV/ Відомості Верховної Ради України. 2006. №1. Ст.17.
52. Про основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2020 року : Закон України від 21 грудня 2010 р. №2818-VI / ВВРУ 2011. №26 Ст. 218.
53. Про Основні напрямки державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки : постанова ВР України від 05.03.1998 р. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/188/98-%D0%B2%D1%80>
54. Про основні напрямки земельної реформи в Україні на 2001-2005 роки: Указ Президента України від 30.05.2001р. №372/2001. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/372/2001>
55. Про перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 липня 1995 р. № 554. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=554-95-%EF>
56. Про першочергові заходи щодо підготовки і проведення земельної реформи : постанова КМ України від 7.05.1993 р. / Відомості Верховної Ради України. № 334. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/334-93-%D0%BF>
57. Про кооперацію: Закон України від 10.07.2003 р. / Відомості Верховної Ради України. № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15#Text>
58. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 21. 07. 2020 / Відомості Верховної Ради України. № 819-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-20#Text>
59. Про пестициди і агрохімікати: Закон України від 2 березня 1995 р. № 86 / Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 14. – Ст. 91.
60. Про Положення про Державну екологічну інспекцію України: Указ Президента України від 13.04.2011 р. № 454/2011 / Урядовий кур'єр від 11.05.2011 р. – № 83.
61. Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них: Закон України від 6 лютого 2003 року / Відомості Верховної Ради України. – 2003. - №15
62. Про реалізацію статті 85 Закону України Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : постанова КМ України від : 15.05.2013 р. №339 URL:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/339-2013-%D0%BF>
63. Про рекультивуацію земель, збереження і раціональне використання родючого шару ґрунту при розробці родовищ корисних копалин і торфу, проведенні геологорозвідувальних, будівельних та інших робіт : постанова Ради Міністрів Української РСР від 14. 07. 1976 р. № 327. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/327-76-%D0%BF>
64. . Про фермерське господарство : Закон України від 19. 06. 2003 р. № 45. / Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text>
65. Про внесення змін до деяких законів України щодо державного регулювання обігу рослин роду коноплі (Cannabis) для використання у навчальних цілях, освітній, науковій та науково-технічній діяльності, виробництва наркотичних засобів, психотропних речовин та лікарських засобів з метою розширення доступу пацієнтів до необхідного лікування: Закон України від 21. 12. 2023 р. № 3. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3528-20#Text>

66. Світличний О. П. Рациональне використання та охорона земельних ресурсів: поняття і зміст / О. П. Світличний / Землеустрій і кадастр. 2011. № 1. С. 50 – 52.
67. Сучасна концепція хімічної меліорації кислих і солонцевих ґрунтів. Харків: «Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О. Н. Соколовського» – 2008. URL : <http://issar.com.ua/novatsiyi/kontsieptsiyi>

8. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <http://www.rada.gov.ua>
2. <http://www.president.gov.ua>
3. <http://www.kmu.gov.ua>
4. <http://land.gov.ua>
5. www.scwm.gov.ua
6. <http://www.myland.org.ua/>
7. <http://zemres.com/forum/>
8. <https://www.me.gov.ua/>
9. <https://www.dei.gov.ua/>

